

Koncepce v oblasti rodinné politiky a sociálně-právní ochrany dětí na území Jihočeského kraje

období 2010 - 2015

OBSAH

1. ÚVOD	3
2. STATISTICKÉ A DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE	5
2.1 Charakteristika Jihočeského kraje	5
2.2 Údaje ze sčítání lidu z roku 2001 – Cenzové domácnosti v Jihočeském kraji.....	6
3. OBLASTI RODINNÉ POLITIKY	9
4. SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	13
5. PRÁVNÍ ÚPRAVA	18
6. PODMÍNKY PRO UPLATŇOVÁNÍ SPOD – SWOT ANALÝZA	20
6.1 Silné stránky sociálně-právní ochrany dětí	20
6.2 Slabé stránky sociálně-právní ochrany dětí	21
6.3 Příležitosti.....	22
6.4 Ohrožení.....	22
7. POVĚŘENÍ OSOB K VÝKONU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	23
7.1 Činnosti výkonu SPOD a standardy pro výkon těchto činností.....	23
7.2 Postup krajského úřadu při vydávání pověření k výkonu SPOD	24
8. POSTUP PŘI ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	28
8.1 Evidence dětí vhodných do náhradní rodinné péče a evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny	28
8.2 Odborné posuzování	29
8.3 Příprava k přijetí dítěte do rodiny	31
8.4 Poradní sbor	32
9. ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON PĚSTOUNSKÉ PÉČE	33
9.1 Právní úprava.....	33
9.2 Požadavky na činnost a provoz zařízení.....	34
9.3 Povinnosti zřizovatele zařízení a povinnosti pěstouna v zařízení	34
9.4 Zařízení pro výkon pěstounské péče v Jihočeském kraji.....	35
10. KRIZOVÉ CENTRUM PRO DĚTI A RODINU V JIHOČESKÉM KRAJI	37
11. DĚTSKÉ CENTRUM JIHOČESKÉHO KRAJE	40
12. SOCIÁLNÍ PREVENCE	44
13. SOUHRN KRÁTKODOBÝCH KONCEPČNÍCH ZÁMĚRŮ SPOD	49
14. FINANCOVÁNÍ SPOD	51
15. PŘÍLOHY	52

1. ÚVOD

Rodina je prostorem, ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, prostorem tvorby lidského kapitálu, výchovy a růstu budoucích generací. Jako taková je bezesporu základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti. Bez fungující rodiny, realizující své základní sociální funkce, je ohrožena samotná existence dané společnosti. Právě ohled na přirozené funkce rodiny a jejich význam pro společnost je trvalým východiskem státní politiky ve vztahu k rodinám. Jejím cílem by mělo být vytvoření takového prostředí, v němž nebude rodinný život znevýhodněn oproti ostatním formám života, a v němž zároveň budou existovat podmínky pro kvalitní výkon rodinných funkcí v jejich přirozeném prostředí.

Charakteristickým prvkem rodinné politiky je průřezovost její agendy, která zasahuje do všech polí sociální politiky a do celé řady dalších politických oblastí. Zejména se přitom jedná o politiku daňovou, vzdělávací, zdravotní, bytovou, dopravní, azylovou a imigrační a v neposlední řadě také o komplex nástrojů regionální a komunální politiky. Všechny tyto politiky bezprostředně ovlivňují život rodin a jejich opatření lze současně přizpůsobovat potřebám rodiny.

Obecným cílem rodinné politiky je vytvořit ve společnosti prostředí celkově přátelské rodině. Své cíle realizuje legislativní i nelegislativní cestou, zejména tím, že:

- usiluje o odstranění překážek, kterým jsou rodiny vystaveny a které ohrožují jejich stabilitu,
- vytváří podmínky pro fungování rodin a všestranně je podporuje,
- posiluje vědomí rodinných hodnot v celé společnosti,
- posiluje vlastní zodpovědnost rodičů a členů rodin navzájem.

Cílem rodinné politiky je věnovat soustavnou pozornost životním podmínkám rodin a činit vhodná opatření tak, aby byla posilována autonomie rodin a umožňováno jejich svobodné rozhodování při uskutečňování životních plánů. Jde o plány a představy rodin v oblasti vztahového života, velikosti rodiny, výchovy dětí a v oblasti harmonizace nároků zaměstnání a rodiny. K tomuto cíli vede cesta posilování prorodinného klimatu ve společnosti, v jehož rámci je snadněji dosažitelný politický konsensus k realizaci jednotlivých opatření ve prospěch rodin. Důležitou součástí snahy o vytvoření prorodinného klimatu ve společnosti je zdůrazňování hodnoty stabilní a prosperující rodiny pro plnohodnotné osobní zrání jednotlivce, ale i faktická nenahraditelnost rodiny pro udržitelný rozvoj společnosti.

Rodina je nejúspěšnějším garantem mezigeneračního předávání hodnot, na kterých svobodná a demokratická společnost spočívá. Tento vysoký cíl rodinné politiky se zdá být relativně dostupný, protože drtivá většina mladých lidí si podle sociologických výzkumů podobné hodnoty promítá do své vztahové a reprodukční budoucnosti.

Stěžejními oblastmi podpory, na které se rodinná politika v současnosti zaměřuje, jsou:

- podpora vytváření vhodných socioekonomických podmínek pro fungování rodin,
- podpora všestranně vyhovujících rodinných a rodičovských kompetencí,
- podpora institutu manželství a jeho společenské prestiže,
- podpora rodin se specifickými potřebami,
- podpora všech subjektů podporujících rodinu.

Především u dnešní mladé generace musí být kladen důraz na vědomí hodnoty manželství, rodičovství a rodiny a vlastní odpovědnosti za její funkčnost a stabilitu. Je třeba posilovat sociální a ekonomickou soběstačnost, a tím mezigenerační solidaritu a soudržnost rodin.

Další oblastí, které se tato koncepce věnuje, je sociálně-právní ochrana dětí, neboť děti ohrožené negativními jevy a děti žijící mimo vlastní rodinu byly vždy považovány za skupinu dětí vyžadující zvláštní pozornost. Vymezení okruhu takových dětí je proměnlivé spolu s vývojem společnosti, společným prvkem však zůstává potřeba poskytovat těmto dětem takovou péči, aby jim byl v co největší míře umožněn příznivý vývoj a aby byly dostatečně saturovány jejich základní potřeby. Problematika ohrožených dětí významně zasahuje do jednotlivých oblastí společnosti a zároveň ovlivňuje i kvalitu společnosti jako celku, neboť ohrožené děti se často stávají ohroženými nebo ještě častěji ohrožujícími dospělými.

Ochrana dětí zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dětí, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Základní principy dětských práv jsou zakotveny v mezinárodních úmluvách a odpovídajícím způsobem se promítají do národní legislativy. Základním právním předpisem je zákon č. 359/1999. Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o SPOD). Smyslem zákona o SPOD je zajistit dětem právo na zdravý a příznivý vývoj, právo vyrůstat v prostředí a podmínkách, kde se jim daří dobře, vymezit působnost orgánů sociálně-právní ochrany a upravit povinnosti dalších institucí v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany.

2. STATISTICKÉ A DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE

2.1 Charakteristika Jihočeského kraje

Jihočeský kraj je dlouhodobě vnímán především jako zemědělská oblast s rozvinutým rybníkářstvím a lesnictvím. Až v průběhu minulého století se zde rozvinul průmysl se zaměřením na zpracovatelské činnosti. Kraj představuje geograficky poměrně uzavřený celek, jehož jádro tvoří jihočeská kotlina.

V Jihočeském kraji bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 37 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je od 1. 1. 2007 plně skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Jihočeský kraj je krajem s nejmenší hustotou zalidnění z celé České republiky. Koncem roku 2008 v kraji žilo více než 636 tis. obyvatel, tedy 63 obyvatel na 1 km². Z jeho sedmi okresů má největší hustotu obyvatelstva okres České Budějovice, kde žije téměř 30 % obyvatel kraje. Je to dáno především soustředěním do samotného města České Budějovice, v němž bydlí 94,9 tis. osob. Dalšími velkými městy jsou Tábor (35,6 tis. obyvatel), Písek (30,0 tis. obyvatel), Strakonice (23,3 tis. obyvatel) a Jindřichův Hradec (22,5 tis. obyvatel). V těchto 5 městech žije třetina Jihočechů. Naproti tomu nejmenší obce do 200 obyvatel představují 38,4 % z celkového počtu obcí, ale žije v nich pouze 4,2 % z celkového počtu obyvatel kraje. Nejmenší obcí kraje (i v celé České republice) je obec Vlkov v okrese České Budějovice s 19 trvale žijícími obyvateli. Celkem je v kraji v současné době 623 samosprávných obcí (53 z nich má statut města) s téměř 2 tisíci částmi. Podíl městského obyvatelstva dosáhl k 31. 12. 2008 celkem 64,8 %.

Věková struktura obyvatel kraje je obdobná jako v celé České republice; průměrný věk v kraji i ČR je 40,5 roku. Dlouhodobě nižší je zde úmrtnost (10,0 úmrtí na 1 000 obyvatel) a v posledních letech také porodnost (11,3 živě narozených na 1 000 obyvatel). Od demografické struktury kraje se výrazněji odlišuje pohraniční okres Český Krumlov s pestřejším národnostním složením. Je zde mladší věková struktura, nejvyšší hodnoty porodnosti a nejnižší úmrtnost. Okres Český Krumlov společně s okresem České Budějovice zaznamenával trvalý růst početních stavů obyvatel. Naproti tomu v ostatních okresech počty obyvatel spíše stagnovaly. V letech 2007 a 2008 se však již počet obyvatel ve všech okresech zvýšil.

2.2 Údaje ze sčítání lidu z roku 2001 – Cenzové domácnosti v Jihočeském kraji

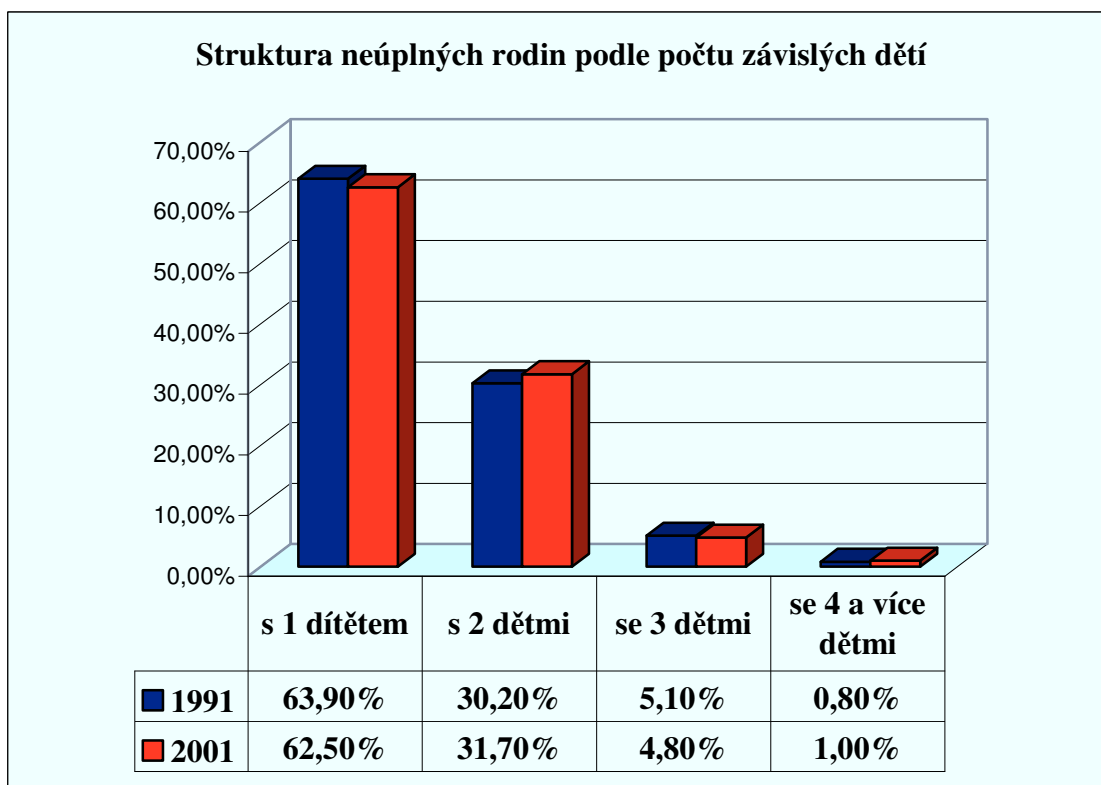
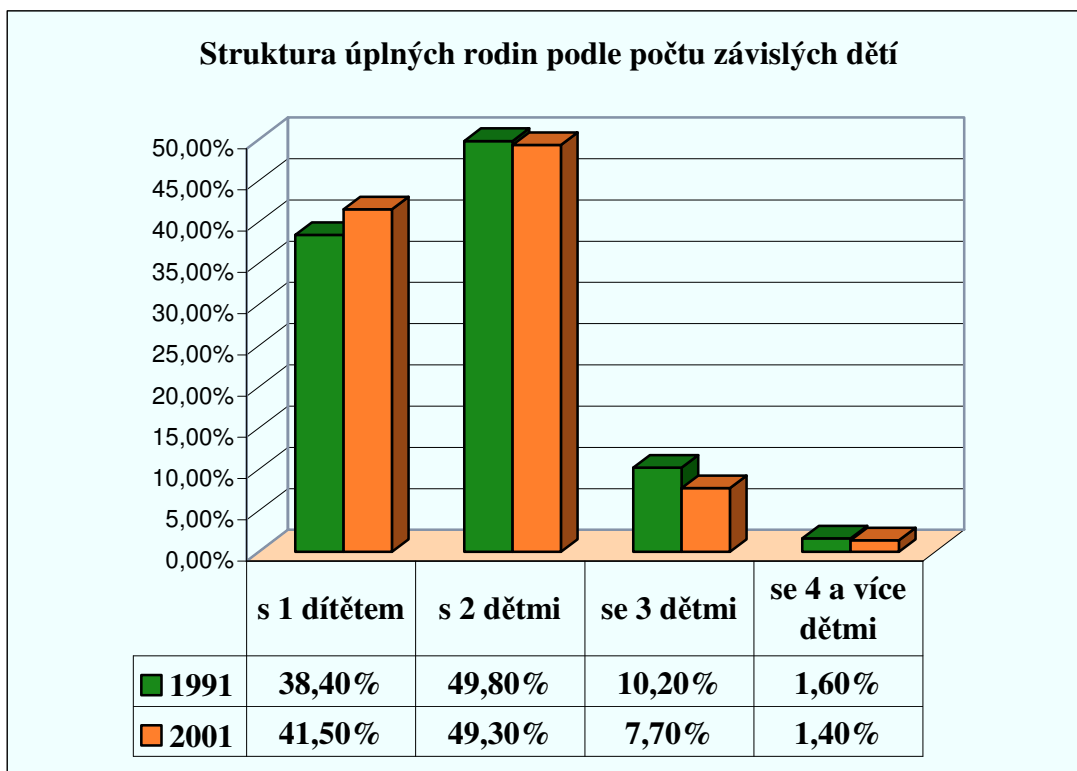
Cenzové domácnosti jsou nejmenší společenství lidí bydlících v jednom bytě, odvozená zpravidla na základě příbuzenského vztahu. Rozlišujeme tyto základní druhy cenzových domácností:

- úplné rodiny (manželský pár nebo dvojice ve vztahu druh a družka),
- neúplné rodiny (jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem),
- vícečlenné nerodinné domácnosti (osoby příbuzné i nepříbuzné, které společně hospodaří),
- domácnosti jednotlivce.

Největší skupinu cenzových domácností tvoří **úplné rodiny**. Při posledním sčítání bylo z celkového počtu 146 136 úplných rodin 69 876 úplných rodin se závislými dětmi. Rozdílný je vývoj u úplných rodin se závislými dětmi a bez nich. Počet úplných rodin s dětmi poklesl v roce 2001 proti roku 1991 o 17 471, tj. o 20 % (v roce 1991 proti roku 1980 to bylo pouze o 3,1 %). Naproti tomu počet úplných rodin bez dětí se zvýšil o 8 861, tj. o 13,1 %, což je téměř dvojnásobné tempo růstu proti období 1980 – 1991. V úplných rodinách se závislými dětmi se v posledních 20 letech v souvislosti s vývojem porodnosti změnilo složení podle počtu dětí. Poměrně stabilní je zastoupení rodin s 2 dětmi (v roce 2001 tvořily 49,3 % úplných rodin s dětmi). Naproti tomu podíl rodin s 1 dítětem se neustále zvyšuje, takže v roce 2001 již představovaly 41,5 % rodin s dětmi. Snižuje se naproti tomu podíl rodin se 3 dětmi, které představují již jen 7,7 %, zatímco v roce 1991 to bylo 10,2 %.

Neúplnou rodinu tvoří jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem. Při posledním sčítání bylo z celkového počtu 32 074 neúplných rodin 19 204 neúplných rodin se závislými dětmi. Zatímco v roce 1980 se proti roku 1970 jejich počet i podíl na cenzových domácnostech snížil, od roku 1991 se neustále zvyšuje, především jako důsledek vývoje rozvodovosti, vlivem častější volby matky zůstat svobodnou či odloučeným bydlením manželských párů. Početní nárůst tohoto typu rodiny v letech 1991 – 2001 o 44,2 % vedl ke zvýšení jeho podílu na cenzovních domácnostech na 12,6 %. Výraznější byl nárůst počtu neúplných rodin se závislými dětmi (+55,8 %) než bez dětí (+29,8 %), v roce 2001 již rodiny se závislými dětmi tvořily téměř 60 % neúplných rodin. V neúplných rodinách se závislými dětmi jsou nejčastěji zastoupeny rodiny s 1 dítětem (62,5 %), se 2 dětmi 31,7 %. Podíl rodin se 3 a více dětmi se

sice v roce 1991 proti roku 1980 nepatrně snížil, ale v roce 2001 zůstal téměř na stejné úrovni jako při předchozím sčítání.

V rodinách s dětmi dochází k posílení počtu rodin s jedním dítětem, které se stávají nejtypičtější rodinou s dětmi. Rozdíl je však ve vývoji v úplných a neúplných rodinách. V úplných rodinách došlo ke zvýšení podílu rodin s jedním dítětem o 3,1 procentního bodu na úkor rodin s 3 a více dětmi, neboť podíl rodin se dvěma dětmi je poměrně stabilní. V neúplných rodinách se podíl rodin s jedním dítětem stejně jako rodin se 3 a více dětmi snížil ve prospěch rodin se dvěma dětmi.

Úplné a neúplné rodiny podle počtu členů a velikostních skupin obcí

	Úplné rodiny celkem	Úplné rodiny se závisými dětmi	Neúplné rodiny celkem	Neúplné rodiny se závisými dětmi
KRAJ CELKEM	146 136	69 876	32 074	19 204
v tom v obcích s počtem obyvatel:				
do 199	6 455	2 684	1 263	601
200 – 499	14 701	6 892	2 686	1 397
500 – 999	12 816	6 125	2 465	1 349
1000 – 4 999	36 116	17 688	7 210	4 235
5 000 – 19 999	27 783	13 460	5 929	3 691
20 000 – 49 999	26 084	12 556	6 506	4 126
50 000 a více	22 181	10 471	6 015	3 805

3. OBLASTI RODINNÉ POLITIKY

Rodinná politika je politikou průřezovou. Zajišťuje vyvážený poměr mezi ekonomickými a sociálními opatřeními s ohledem na udržitelný rozvoj společnosti. Aktéry rodinné politiky kraje jsou samotné rodiny, organizace pomáhající rodinám a odbory sociálních věcí na regionální a místní úrovni. Spoluprací těchto subjektů je zajištěna účinnost a užitečnost jednotlivých opatření ve prospěch rodiny. Jelikož se jedná o politiku průřezovou, zasahuje do nejrůznějších veřejných oblastí života společnosti jako je např. bydlení, školství, zdravotnictví, trh práce, infrastruktura. Na druhou stranu se však týká oblastí vysoce soukromé, a musí tedy respektovat autonomii a schopnost rodin samostatně se rozhodnout.

K harmonizaci rodinného a pracovního života přispívá také rozvoj služeb podporujících fungování novodobé rodiny (např. mateřská centra, rodinné a manželské poradny, centra pro rodinu, volnočasová centra apod.). Tyto služby mají preventivně podpůrný charakter – mají usnadňovat a posilovat manželské soužití a rodičovství, podporovat rodiny v péči o děti a při harmonizaci práce a rodiny. V rámci rodinné politiky kraje byly vypracovány programy na pomoc rodinám, které můžeme shrnout do **souboru prorodinných opatření**:

1) Grantový program Akčního plánu programu rozvoje Jihočeského kraje – GP na podporu služeb nedefinovaných v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Opatření programu:

- **Příspěvek na provoz mateřských center.** Příspěvek je určen na podporu mateřských center v Jihočeském kraji, které poskytují rodinám s dětmi služby, nespádající svým charakterem do dikce zákona o sociálních službách. Účelem grantového programu je podpořit provoz již existujících a fungujících mateřských center, zajištění aktivit, které nejsou pouze jednorázovými akcemi.
- **Podpora procesu integrace dětí a mladistvých se zdravotním postižením.** Opatření je určeno na aktivity týkající se procesu integrace dětí a mladistvých, tzn. ucelené rehabilitace mimo ty aktivity, které spadají svým charakterem do sociálních služeb. Je zde možné financovat doprovodné služby, které kooperují či navazují na sociální služby dle zákona o službách v JčK. Může se jednat o volnočasové aktivity, které má organizace ve svém cíli, či předmětu činnosti, a to bezprostředně ve vztahu k dětem a mladistvým se zdravotním postižením.
- **Zvyšování povědomosti veřejnosti o sociálních službách.** Cílem tohoto opatření je podpora informovanosti veřejnosti o poskytování sociálních služeb,

aby byly tyto služby pro všechny uživatele služeb přehledné a tím dostupnější. Záměrem opatření je vytvoření elektronické verze a i tištěného materiálu (katalogy, brožury), které budou sloužit i občanům k potřebě a přehledu o síti poskytovatelů sociálních služeb v JČK na základě podkladů celostátního registru poskytovatelů sociálních služeb.

- **Podpora činnosti rodinné mediační služby.** Grantový program má za cíl podpořit vznik a rozvoj rodinné mediační služby JČK, která zde prozatím není zastoupena a jejíž potřeba vychází z potřeby urovnání vztahu v rodinách, procházejícím před rozvodovým a rozvodovým řízením, kde je potřeba chránit psychiku dítěte a v nejširší míře zabránit následkům těchto rodinných krizí na dětech v rodině.

2) Grantový program Podpora sociálního začleňování osob ohrožených sociálním vyloučením na území Jihočeského kraje, jehož účelem je prostřednictvím programů, projektů a dalších aktivit podpořit sociální služby (zejména sociální prevence); v konkrétních a odůvodněných případech také v rizikových lokalitách Jihočeského kraje, které povedou k sociálnímu začleňování jednotlivců případně rodin bez ohledu na etnickou příslušnost. Cílem programu je rozvoj činností a aktivit, které zajistí pomoc a podporu jednotlivcům a rodinám znevýhodněným nebo ohroženým sociálním vyloučením a umožní jim zapojení do aktivního ekonomického, sociálního a kulturního života společnosti.

Opatření programu:

Opatření 1:

- **podpora služeb a podpůrných aktivit osobám a rodinám v dlouhodobé nebo akutní sociální krizi.**

Specifické cíle:

Projekty představují činnosti a aktivity, které nejsou sociálními službami definovanými zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Na tyto služby (zejména terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, nízkoprahová zařízení pro děti do 15 let, probační programy) však navazují nebo je doplňují.

Podporují tak začleňování:

- posilováním sociálních dovedností osob pro lepší uplatnitelnost a trvalé zapojení na trhu práce,
- zachováním trvalého bydlení,
- motivací rodičů k uplatňování takové výchovy nezletilých členů rodiny, která zabezpečí odpovídající připravenost dítěte pro zahájení školní docházky, posilováním školní úspěšnosti jeho setrvání ve vzdělávacím systému a získání odborné kvalifikace,
- aktivní spoluprací rodičů s pracovníky SPOD při řešení výchovných problémů nezletilých a mladistvých,
- osvětovou činností k pozitivním změnám v péči o zdraví všech členů rodiny a zdravému životnímu stylu.

3) Náhradní rodinná péče. Podpora náhradních rodin formou poradenství a konzultací. Krajský úřad Jihočeského kraje pořádá každé první pondělí v měsíci „Den otevřených dveří“ pro zájemce o náhradní rodinnou péči i pro ty, kteří již mají děti svěřeny do náhradní rodinné péče. Od Dnů otevřených dveří lze jednak očekávat možnost navázání nových kontaktů, besed zaměřených na výměnu zkušeností, možnost individuálních konzultací sociálně-právních otázek a psychologicko-poradenských konzultací pro ty, kterých se náhradní rodinná péče již týká. Ale také co největší informační servis pro ty, kteří se o toto téma zatím jen zajímají, s cílem napomoci jim vytvořit si co nejrealističtější představu. V programu bývá prostor i pro zajímavé přednášky nebo semináře.

Podpora pěstounské péče - v Jihočeském kraji je 5 zařízení pro výkon pěstounské péče podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která jsou finančně podporována Jihočeským krajem

4) Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Jihočeském kraji 2008 – 2010. V rámci pracovních skupin byly vyčleněny priority týkající se rozvoje sociálních služeb pro rodiny s dětmi dle aktuální potřeby v regionu.

Dne 1. srpna 2008 byl Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR schválen individuální projekt **Podpora sociálních služeb v Jihočeském kraji**. Hlavní cílem je zajištění dostupnosti vybraných sociálních služeb na území Jihočeského kraje v souladu se Střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb v Jihočeském kraji a podpora poskytování a rozvoje vybraných

sociálních služeb na území Jihočeského kraje, podpora cílové skupiny v začlenění se na trh práce a rozvoj kvality poskytovaných sociálních služeb.

Jihočeský kraj se tak stal úspěšným žadatelem o dotaci z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ) v celkové výši 260 mil. Kč. Tento finanční příspěvek z Evropského sociálního fondu (85 % celkových nákladů projektu) a státního rozpočtu ČR (15 %) podpoří v období od ledna 2009 do června 2012 provoz 9 druhů registrovaných sociálních služeb s působností na území kraje, zejména **sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež**.

Na Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje 2008-2010 navazuje projekt **Podpora komunitního plánování sociálních služeb v Jihočeském kraji**, který vyplývá z priorit, opatření a cílů již zpracovaného plánu a zaměřuje se na podporu procesů plánování sociálních služeb na území celého Jihočeského kraje s cílem zapojení tzv. triády – zadavatelé, poskytovatelé a uživatelé sociálních služeb. Cílem projektu je podpořit procesy komunitního plánování sociálních služeb v Jihočeském kraji, včetně podpory partnerství obcí a jejich aktivní participaci při zpracovávání plánů sociálních služeb na místní, regionální a krajské úrovni a tak zajistit kvalitu a dostupnost sociálních služeb. Součástí tohoto projektu je i **Aktualizace SPRSS Jihočeského kraje na období 2011 – 2013**. Členové realizačního týmu se budou na základě získaných informací a výstupů pracovních skupin, z nichž jedna má na starost děti a mládež včetně rodin s dětmi, definovat hlavní priority a opatření SPRSS na další období. Mimo jiné další součástí je **informační aktivita**, jejímž cílem je zvýšení povědomí o sociálních službách, prostřednictvím zveřejňovaných informací v médiích, na webových stránkách, dále v rámci workshopů, informačního semináře a konference. Veškeré informační aktivity budou otevřeny odborné i laické veřejnosti.

5) Osvětově informační činnost

Podpora informovanosti médií a veřejnosti o všech aktivitách kraje na podporu rodiny s cílem vytváření prorodinného klimatu v kraji.

4. SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Sociálně-právní ochrana dětí představuje zajištění práva dětí na život, jejich příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dětí, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dětí před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.

Sociálně-právní ochranu dětí podle zákona o SPOD zajišťují obecní úřady obcí s rozšířenou působností (v Jihočeském kraji jich je 17 s cca 95 pracovníky), dále jsou to obce a kraje, které v přenesené působnosti zajišťují celou řadu povinností vyplývajících ze sociálně-právní ochrany, přičemž některé úkoly plní obce a kraje i v samostatné působnosti. Dalšími orgány sociálně-právní ochrany jsou MPSV ČR, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a popř. další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny.

Hlavním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte. Zájem dítěte nelze nikdy podřadit zájmům rodičů, popř. jiných osob, státu. Zákon demonstrativně vymezuje okruh dětí jimž sociálně-právní ochrana náleží. Jsou to děti, kde rodiče nemohou nebo nechtějí vykonávat rodičovskou zodpovědnost, dále děti zneužívané, zanedbávané a týrané nebo děti s poruchami chování, které páchají takové skutky, které by při trestní odpovědnosti byly trestnými činy.

V souvislosti s tím, že je každý oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany na porušení nebo zneužití rodičovské zodpovědnosti, se na orgány sociálně-právní ochrany dětí obrací občané (často anonymním způsobem) a upozorňují na situace, které děti ohrožují. Právě sousedé jsou častou skupinou, která na případy týrání upozorní. Další velkou skupinou, která na týrání upozorňuje, jsou učitelé z mateřských a základních škol.

Děti mají zajištěno zákonné právo obracet se na příslušné orgány se žádostí o ochranu a pomoc. V praxi vyhledávají děti většinou pomoc prostřednictvím jiných osob (kamarádi, širší rodina, škola, sousedé). Významné je zakotvení práva dítěte vyjadřovat se ke svým záležitostem při jejich projednávání. Orgány sociálně-právní ochrany mají povinnost s dětmi hovořit a sdělení věnovat náležitou pozornost. V praxi se k pohovoru s dítětem přistupuje v každém řízení o úpravě výchovy a výživy, kde rodiče nejsou schopni se dohodnout, dále při úpravě styku, změně výchovného prostředí, apod. Pohovory s nezletilými dětmi vyžadují citlivý a profesionální přístup sociálních pracovníků s využitím znalostí z oblasti psychologie a sociální práce. Ve složitých případech provede pohovor s dětmi zkušený dětský psycholog ve spolupráci se sociálním pracovníkem.

Rodičům nezletilých dětí poskytují orgány sociálně-právní ochrany dětí poradenské služby, a to zejména v situacích souvisejících s rodičovskou zodpovědností, kde se rozcházejí ve svých názorech na výchovu dětí, trvají na rozdělení sourozenců či jinak s nimi manipulují.

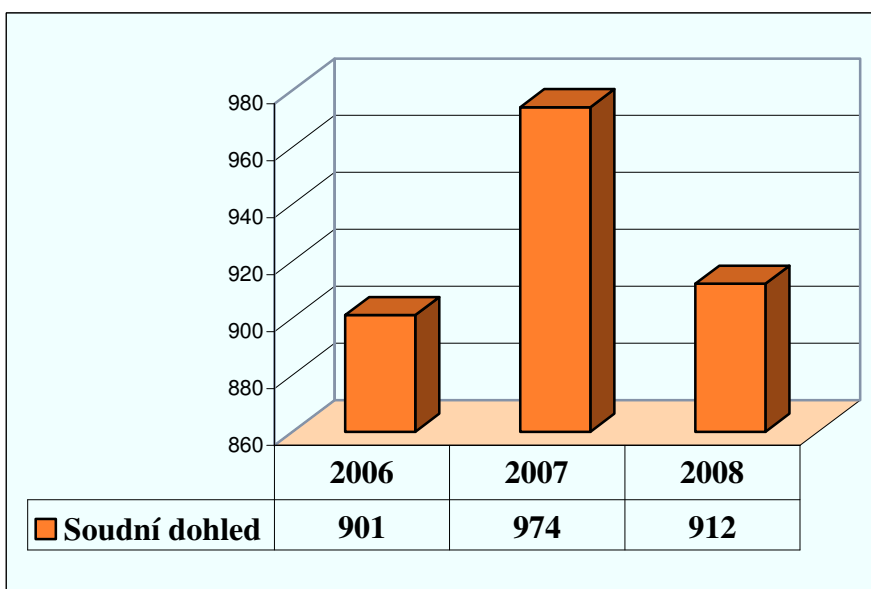
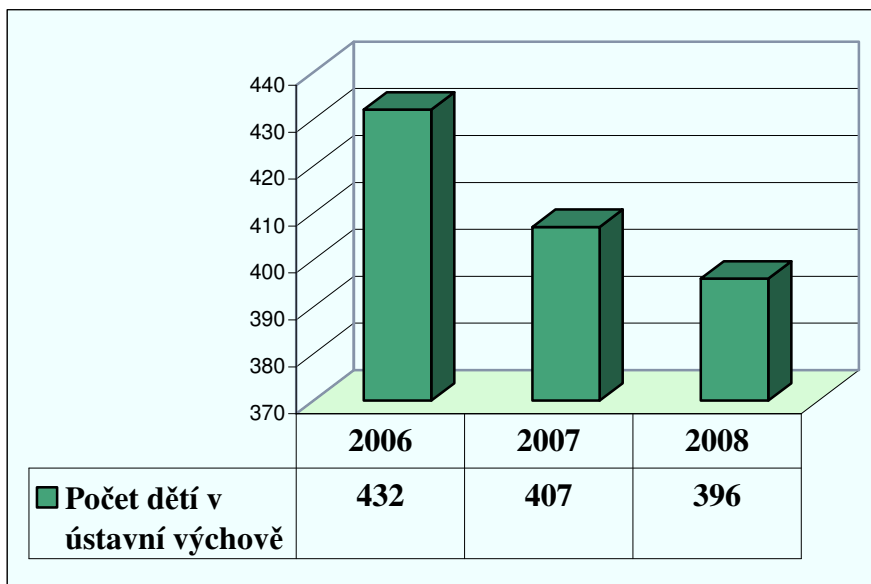
Péče je také poskytována dětem s výchovnými problémy, kterým se věnují kurátoři pro mládež. S nárůstem trestné činnosti nezletilých ve věku do patnácti let se zvyšuje i závažnost těchto skutků (čtrnáctileté děti se dopouštějí i takové závažné trestné činnosti jako jsou loupežná přepadení). Dne 1. ledna 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Přijatý zákon významně změnil a doplnil českou právní úpravu sankcionování mládeže a řízení ve věcech mladistvých. Zabývá se i postihem delikventních projevů dětí. Podíl dětí a mladistvých na celkové kriminalitě vyvolává již delší dobu pozornost a znepokojení. Účelem zákona je, aby každý, kdo se dopustil protiprávního jednání, ať už jde o mladistvého nebo dítě mladší patnácti let, byl projednán podle tohoto zákona, podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním jednáním, bylo mu uloženo vhodné a přiměřené opatření, a v konečném důsledku našel společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému a mravnímu vývoju. Řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchaní protiprávních činů dětmi a mladistvými.

Velmi náročným momentem v práci s rodinou jsou případy, kdy dochází k odebrání dítěte z rodiny. Umístění dítěte mimo vlastní rodinu je jedním z nejzávažnějších zásahů do integrity jedince a jeho okolí. Z hlediska základních lidských práv a svobod se jedná o realizaci objektivního rozhodnutí bez ohledu na vůli jedince. Právě s ohledem na citlivost a vážnost takového rozhodnutí je třeba jednotlivé kroky pečlivě zvažovat a především neustále vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny. Zákon o rodině stanoví, že pokud je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření (dohled, napomenutí, omezení) nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných vážných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Lze konstatovat, že se i díky pravidelným kontrolám v ústavním zařízení zkvalitnila spolupráce ředitelů zařízení s pracovníky vykonávajícími sociálně-právní ochranu. Pracovníci obecních úřadů obcí s rozšířenou působností jsou povinni nejméně jednou za tři měsíce navštívit dítě v ústavním zařízení. Lhůta tří měsíců byla stanovena velkou novelou zákona o SPOD účinnou k 1. 6. 2006. Do té doby tato lhůta byla šest měsíců. Zároveň touto novelou byla upravena povinnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností nejméně jednou ze tří měsíce navštívit i rodiče dítěte, kterému byla

nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Účelem těchto návštěv je poskytnut rodiči pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy, spočívající zejména v pomoci uspořádat rodinné poměry, které by umožňovaly návrat dítěte do rodiny. Účelem je také pomoc při řešení životní a sociální situace, včetně hmotné úrovně rodiny, v pomoci při spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, úřady práce a dalšími státními a jinými orgány.

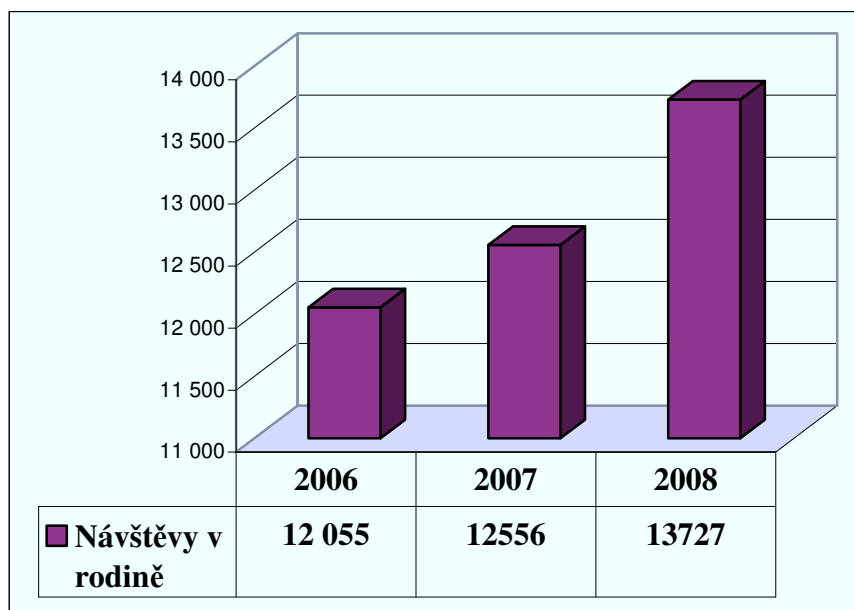
Největší rozsah kompetencí uvedených v §§ 19 až 27 zákona o SPOD mají krajské úřady při svěřování dětí do náhradní rodinné péče. Vzhledem k tomu, že jde o velice významná ustanovení, která před účinností zákona o SPOD nebyla legislativně sjednocena a upravena, jsou podrobněji rozpracována v kapitole č. 8 „Postup při zprostředkování náhradní rodinné péče“.

STATISTICKÉ ÚDAJE ZA JIHOČESKÝ KRAJ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

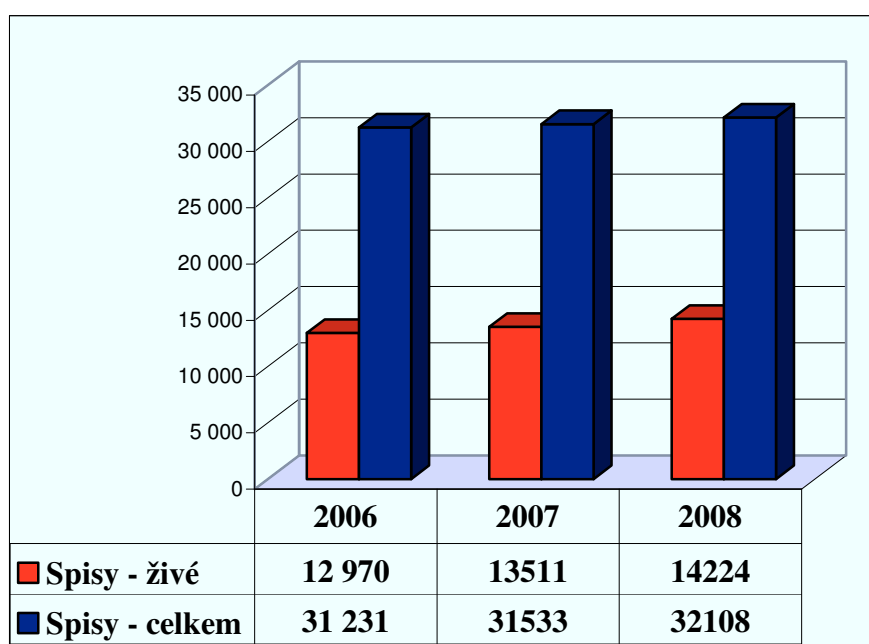

Soudní dohled = počet dětí, u kterých byl nařízen soudem dohled dle § 43 zákona o rodině (nedostatečná výchova dítěte)

Návštěvy v rodině = počet návštěv v rodinách, které během příslušného roku vykonali pracovníci orgánu SPOD.

Spisy živé = počet případů, se kterými pracovníci orgánu SPOD během příslušného roku pracovali.

Spisy celkem = celkový počet spisů evidovaných orgánem SPOD ke konci příslušného roku.

5. PRÁVNÍ ÚPRAVA

Ochrana dětí a zajišťování jejich práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodiněprávní, sociální, školské, zdravotní, občanskoprávní, trestní, daňové apod. Jak již vyplynulo z úvodu základním právním předpisem je:

➤ **Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů**, který byl přijat koncem roku 1999, s účinností od 1. 4. 2000. Tento zákon byl několikrát novelizován. V roce 2006 byly provedeny nejobsáhlejší změny, a to novelou č. 134/2006 Sb.; změny se dotkly téměř všech ustanovení v zákoně o SPOD.

Mezi nejzásadnější však patří :

- stanovení podmínek pro pěstounskou péči na přechodnou dobu,
- povinnost zaměstnanců obce s rozšířenou působností nejméně jednou za tři měsíce navštívit dítě v ústavním zařízení,
- povinnost zaměstnanců obce s rozšířenou působností nejméně jednou za tři měsíce navštívit rodiče dítěte umístěného v ústavním zařízení,
- stanovení podmínek pro zřízení a provoz zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,
- stanovení podmínek pro poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami,
- správní delikty , tj. stanovení obsahu přestupků a výše sankce za porušení právních předpisů,
- úprava náhradní rodinná péče, a to:
  - zřízením poradního sboru pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče jako zvláštní orgán kraje,
  - pověřením krajského úřadu zajištěním přípravy fyzických osob vhodných stát osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny.

Při uplatňování zákona o SPOD se promítají další právní předpisy, které jsou součástí právního řádu České republiky včetně ratifikovaných mezinárodních dohod a úmluv, zejména:

➤ **Listina základních práv a svobod**, která je součástí Ústavy ČR, zaručuje možnost ochrany ústavních práv každého občana u Ústavního soudu. Formou podání je ústavní stížnost, formou rozhodnutí je Nález Ústavního soudu, např. Nález č. 72/1995 Sb.; v případě naléhavé potřeby řešení výchovných poměrů nezletilých dětí je možné

jednat pouze na základě rozhodnutí soudu s odkazem na čl. 32 Listiny základních práv a svobod, podle něhož mohou být práva rodičů omezena a nezletilé děti od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona (dříve upraven postup okresních úřadů vyhláškou č. 182/1991 Sb., zákonem č. 114/1988 Sb., a zákonem č. 94/1963 Sb.).

➤ **Úmluva o právech dítěte**

Článek 20 - dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve vlastním zájmu nemůže být v tomto prostředí ponecháno, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.

Stát je povinen v souladu se svým zákonodárstvím zabezpečit náhradní péči.

Článek 21 - přednost má zajištění osvojení nebo jiné vhodné formy náhradní péče v zemi původu.

- **Evropská úmluva o osvojení dětí (1967)**
- **Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (1993)**
- **Úmluva o uznávání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem (1974)**
- **Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti (1976)**
- **Úmluva o vymáhání výživného v cizině (1959)**
- **Nařízení Rady č. 2201/2003 o soudní příslušnosti, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti - Brusel II.**
- **Úmluva o styku s dětmi**
- **Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů**
- **Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů**
- **Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže**
- **Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů**
- **Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů**
- **Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů a další související předpisy**

6. PODMÍNKY PRO UPLATŇOVÁNÍ SPOD – SWOT ANALÝZA

Podmínky pro uplatňování zákona o SPOD jsou popsány z hlediska slabých a silných stránek, které jsou výsledkem dosavadního uplatňování zákona v praxi, včetně všech novelizací. Přehled je doplněn o popis základních rizik a příležitostí, které mohou ovlivnit budoucí vývoj. Jedná se o přehled celého systému sociálně-právní ochrany dětí (náhradní rodinná péče, opatrovnictví, kriminalita dětí a mládeže, pověřené osoby aj.) z pohledu Jihočeského kraje. U označených bodů má platnost celorepublikovou.

6.1 Silné stránky sociálně-právní ochrany dětí

- kvalifikovaní a zkušení pracovníci na úseku sociálně-právní ochrany,
- existence některých zařízení sociálně-právní ochrany,
- zvyšující se počet NNO s pověřením pro výkon SPOD,
- sanace rodiny - sociální práce s dysfunkčními rodinami (sanace rodiny je v českém kontextu sociální práce novým fenoménem; jde o moderní a efektivní způsob práce s celou rodinou, jejíž děti jsou ohrožené v důsledku nevyhovujícího rodinného a sociálního prostředí),
- zprostředkování náhradní rodinné péče upraveno pouze jedním zákonem (působnost, pravomoci),
- povinnost žadatelů o náhradní rodinnou péči zúčastnit se přípravy k přijetí dítěte do rodiny ještě před vydáním rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči,
- zajištění dětí vhodných pro náhradní rodinnou péči ve vztahu k cizině,
- vedení evidence dětí a evidence žadatelů i v elektronické podobě způsobem umožňujícím dálkový přístup ostatním orgánům sociálně-právní ochrany zprostředkujícím osvojení nebo pěstounskou péči podle tohoto zákona,
- kolektivní rozhodování o výběru vhodných žadatelů,
- fungující sociální poradenství,
- rozvinutá osvětová činnost prevence sociálně patologických jevů včetně, podpory preventivních programů organizovaných školskými zařízeními či nestátními neziskovými organizacemi,
- rozvoj nestátních neziskových organizací,

- možnost umístění ohrožených dětí do Dětského centra Jihočeského kraje ve Strakonících, které plní funkci kojenecké ústavu, dětského domova a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v Jihočeském kraji,
- Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji v Českých Budějovicích,
- zapojení obcí do zpracování komunitních plánů, které řeší problematiku dětí,
- Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje 2008 – 2010.

6.2 Slabé stránky sociálně-právní ochrany dětí

- přílišná délka soudních řízení, zejména řízení incidenčních,
- nevyrovnanost krajů v ukazatelích přijatých žádostí o NRP a dětí vhodných do NRP,
- nejednotnost kvality odborného posuzování žadatelů o NRP a dětí vhodných do NRP,
- rozdělení výkonu ústavní výchovy do tří resortů - zdravotnictví, školství, sociálních věcí; dělení sourozenců dle věku a zdravotního stavu, střídání typu zařízení,
- nedostatečný počet sociálních pracovníků,
- nedostatek dětí vhodných do náhradní rodinné péče,
- nízké ohodnocení sociálních pracovníků pracujících se sociálně slabou klientelou,
- nedostatečný společenský pohled na práci sociálních pracovníků, negativní medializace,
- malá informovanost veřejnosti o problematice sociálně-právní ochrany dětí, včetně náhradní rodinné péče,
- nedostatek zařízení pro krátkodobé ubytování rodin s dětmi,
- nedostatečný počet zařízení pro výkon pěstounské péče,
- Jihočeský kraj není rovnoměrně pokryt nabídkou sociálních služeb, zejména v okrajových částech kraje přiléhajících ke státní hranici,
- nedostatečná kapacita v Dětském centru Jihočeského kraje ve Strakonících.

6.3 Příležitosti

- zájem veřejnosti o pomoc dětem,
  - působnost nestátních subjektů na základě pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí,
  - pro obce, kraj, NNO příležitost rozvinout činnost zařízení sociálně-právní ochrany,
  - spolupráce s dalšími kraji a institucemi v rámci České republiky, spolupráce s MPSV ČR a nestátními subjekty,
- mezinárodní spolupráce v oblasti sociálně-právní ochrany (osvojení, vymáhání výživného, uprchlíci apod.),
  - alternativní řešení případů dětí, které nemohou vyrůstat ve vlastním rodinném prostředí (např. zařízení pro výkon pěstounské péče apod.),
  - systematické proškolení a metodické vedení pracovníků sociálně-právní ochrany na obecní úrovni,
- zavedení systémů ve vzdělávání, zvýšení kvality vzdělávání a možnost uplatnění metody supervize,
  - kladení důrazu na volnočasové aktivity pro děti a mládež.

6.4 Ohrožení

- v rámci reformy veřejné správy kumulace míst na obcích v oblasti SPOD,
- nárůst počtu negativních vlivů působících na děti a mládež (šikana, drogy, násilí),
- nedostatek finančních prostředků na zřizování zařízení pro výkon pěstounské péče, na práci s pěstounskými rodinami v mezích zákona a propagační činnost,
- zhoršující se osobní anamnéza dětí vhodných pro náhradní rodinnou péči a menší tolerance žadatelů o tyto děti,
- omezení zprostředkování náhradní rodinné péče při regionální spolupráci pouze na PC program.

7. POVĚŘENÍ OSOB K VÝKONU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

7.1. Činnosti výkonu SPOD a standardy pro výkon těchto činností

Zákon o SPOD umožňuje, aby některé činnosti SPO vymezené zákonem vykonávaly vedle orgánů SPO i fyzické a právnické osoby (dále jen „pověřené osoby“). Vymezené činnosti však mohou vykonávat jen na základě pověření, o kterém od 1. 1. 2002 rozhoduje krajský úřad nebo komise pro SPOD jako zvláštní orgán obce, a to v případě výchovně rekreačních táborů. Krajský úřad Jihočeského kraje rozhoduje o vydání pověření na základě doporučení „komise“ zřízené k tomuto účelu.

Ustanovení § 48 zákona o SPOD umožňuje, aby pověřené osoby na základě rozhodnutí o pověření vykonávaly:

a) činnost podle § 10 odst. 1 písm. a) a § 11 odst. 1 písm. a) až c), tedy

- vyhledávání dětí, na které se SPO zaměřuje,
- v rámci poradenské činnosti pomoc rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- poskytování nebo zprostředkování rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené,
- pořádání přednášek a kurzů zaměřených na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou.

b) činnost zaměřenou na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předcházení jejich vzniku,

c) zřizování zařízení SPO uvedených v § 39 zákona o SPOD,

d) poskytování výchovné a poradenské péče pěstounům v zařízení, jehož jsou zřizovateli, a sledování výkonu pěstounské péče v tomto zařízení,

e) převzetí zajišťování přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny, kterou jinak zajišťuje krajský úřad,

f) navrhování fyzických osob vhodných stát se pěstouny v zařízení pro výkon pěstounské péče obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností,

g) vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny a jejich oznamování obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností,

h) vyhledávání dětí vhodných k osvojení nebo ke svěřením do pěstounské péče a jejich oznamování obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností,

i) poskytování fyzickým osobám vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny a osvojitelům

nebo pěstounům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče.

7.2 Postup krajského úřadu při vydávání pověření k výkonu SPOD

Krajský úřad po přijetí žádosti o vydávání pověření k výkonu SPOD, prověří její obsah z hlediska formálních náležitostí, tzn. zda jsou splněny všechny podmínky zákona o SPOD, kterými jsou:

- podání písemné žádosti,
- prokázání odborné způsobilosti u všech osob, které budou SPO přímo poskytovat, předložení dokladu o ukončení jejich vzdělání a předložení seznamu jejich dřívějších zaměstnání a dalších pracovních činností,
- bezúhonnost všech fyzických osob, které budou přímo SPO poskytovat,
- zajištění odpovídajících hygienických podmínek pro výkon SPO prokázané posudkem příslušného orgánu hygienické služby,
- vlastnické nebo užívací právo k objektu nebo prostorám, v nichž bude poskytována SPO, prokázané příslušným dokladem,
- potřebné materiální a technické podmínky pro poskytování SPO a provozování zařízení SPO,
- předložení výroční zprávy o činnosti a hospodaření, a pokud pověřená osoba nevydává výroční zprávu, předložení jiného dokladu, který obsahuje popis její činnosti a pravidla hospodaření.

Pro účely rozhodování o vydání pověření si krajský úřad nebo komise vyžádá vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má žadatel trvalý pobyt nebo bydliště, sídlo nebo sídlo organizační složky. V případě, že žadatel vyvíjí činnost ve správním obvodu jiného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, než má trvalý pobyt nebo sídlo, vyžádá si také vyjádření tohoto obecního úřadu. Obecní úřad obce s rozšířenou působností se vyjádří zejména k dosavadní činnosti.

Ze zákona o SPOD vyplývají pro pověřené osoby tyto povinnosti :

Pověřená osoba může vykonávat sociálně-právní ochranu, pokud před započítím jejího výkonu uzavřela pojistnou smlouvu pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem sociálně-právní ochrany. Pojištění musí být sjednáno po celou dobu, po kterou pověřená osoba sociálně-právní ochranu podle tohoto zákona poskytuje. Pověřená osoba je povinna do 15 dnů ode dne uzavření pojistné smlouvy zaslat její kopii orgánu, který pověření vydal.

Dále je pověřená osoba povinna:

- a) oznámit orgánu, který rozhodl o pověření, změny skutečnosti rozhodných pro vydání pověření nebo pozastavení činnosti uvedených v pověření, a to do 15 dnů od jejich vzniku,
- b) poskytnout orgánu, který rozhodl o pověření, potřebné podklady a umožnit mu vstup do prostor, v nichž se sociálně-právní ochrana vykonává,
- c) vést záznamy o své činnosti související s poskytováním SPO v rozsahu odpovídajícímu udělenému pověření a předložit je na požádání orgánu, který rozhodl o vydání pověření,
- d) vypracovat za kalendářní rok výroční zprávu o své činnosti v sociálně-právní ochraně nebo jiný doklad, který obsahuje popis této činnosti a pravidla hospodaření, pokud výroční zprávu nevydává, a zaslat jej nejpozději do 30. června následujícího kalendářního roku orgánu, který rozhodl o vydání pověření,
- e) oznámit termín a místo konání výchovně rekreačního tábora pro děti příslušného orgánu sociálně-právní ochrany nejpozději 1 měsíc před započítím jeho konání.

Na přímém poskytování SPO se mohou podílet také osoby, které nezískaly odbornou způsobilost, pokud tuto činnost vykonávají pod dozorem osoby, která odbornou způsobilost získala. Osoba, která odbornou způsobilost nezískala, je povinna absolvovat vzdělávací kurz v oblasti péče o rodinu a děti nejpozději do 1 roku od započítím přímého poskytování sociálně-právní ochrany.

Orgán SPO, který pověření vydal, je oprávněn kontrolovat výkon SPO pověřenými osobami a pověřená osoba je povinna při kontrole spolupracovat. O provedené kontrole je sepsán protokol. Na provádění kontroly se vztahuje zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů.

Orgán SPO, který vydal pověření, je oprávněn rozhodnout o odnětí pověření, jsou-li dány důvody pro odnětí pověření:

- požádá-li pověřená osoba o zrušení pověření,
- pokud byla pověřené osobě pravomocně uložena sankce za správní delikt uvedený v zákoně o SPOD v případě, že jde o zvlášť závažné porušení povinnosti,
- nevykonává-li pověřená osoba činnost, na kterou jí bylo vydáno pověření, a tuto skutečnost neoznámí,
- pokud po oznámení o pozastavení činnosti pověřená osoba do doby 1 roku od tohoto oznámení nezačala znovu činnost, na niž jí bylo vydáno pověření, vykonávat, nebo
- pokud byla pověřená osoba pravomocně odsouzena pro trestný čin uvedený v § 49 odst. 6 zákona o SPOD.

Fyzická osoba nebo právnická osoba se může jako pověřená osoba dopustit přestupku a to tím, že překročí rozsah SPO stanovený v pověření nebo vykonává SPO v rozporu s podmínkami stanovenými zákonem o SPOD nebo poruší povinnost stanovenou tímto pověřením. Dále poruší-li práva dětí žijících v zařízení sociálně-právní ochrany nebo neplní-li povinnosti nutné pro jejich ochranu při výkonu SPO stanoveného tímto pověřením, a nebo když závažně poruší hygienické a protiepidemiologické předpisy nebo tyto předpisy porušuje soustavně. Za přestupek lze uložit pokutu až do částky 200 000,- Kč.

V souvislosti s účinností zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, podléhá poskytování některých druhů sociálních služeb za určitých podmínek zároveň podmínkám vyplývajících ze zákona o SPOD. Zásadní podmínkou, aby určité sociální služby (především terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, azylové domy - zde pouze za předpokladu, že uživateli služby AD je rodič s dítětem a samotná sociální práce se vztahuje i k dítěti) podléhaly podmínkám vyplývajícím ze zákona o SPOD je, že cílová skupina, která je poskytováním sociální služby bezprostředně dotčena, jsou děti, na které je však zároveň možno aplikovat kritéria stanovená v § 6 odst. 1 zákona o SPOD. V tomto ustanovení je zakotven příkladný výčet dětí, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje. Poskytovatel musí vykonávat alespoň jednu z činností uvedených v § 48 odst. 2 zákona o SPOD. Při splnění výše uvedených podmínek je nezbytné, aby poskytovatel takových služeb měl zároveň pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Orgán SPO, který pověření vydal, vede evidenci pověřených osob a oznamuje Ministerstvu práce a sociálních věcí subjekty, kterým bylo pověření uděleno nebo odejmuto. Toto oznámení musí provést do 8 dnů ode dne právní moci rozhodnutí o vydání pověření nebo jeho odnětí. Ministerstvo práce a sociálních věcí vede centrální evidenci pověřených osob.

Tiskopis potřebný k podání žádosti výkonu SPOD a další informace jsou dostupné na webových stránkách Jihočeského kraje (www.kraj-jihocesky.cz).

8. POSTUP PŘI ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče je počátkem procesu zajišťování náhradní rodinné péče o děti, jimž nezabývá z různých důvodů potřebnou péči vlastní rodina, a proto představuje velmi významnou činnost, na jejímž základě se vytvářejí nové vztahy mezi dětmi a dalšími osobami, které v případech pěstounské péče přebírají značnou část práv rodičů a při osvojení přebírají celou rodičovskou zodpovědnost. Zprostředkování osvojení a pěstounské péče je činností velmi odpovědnou, která je z tohoto důvodu vyhrazena orgánům SPO tak, aby s ohledem na zájem dítěte nemohlo v žádném směru dojít ke zneužívání této činnosti v neprospěch dítěte.

Zákon o SPOD přinesl do praxe změny týkající se postupu při zprostředkování náhradní rodinné péče (dále jen NRP). Do platnosti této právní normy nebylo zprostředkování NRP legislativně upraveno, veškeré postupy zprostředkování byly ošetřeny pouze metodickými doporučeními MPSV ČR.

Právní úprava postupu zprostředkování je uvedena v §§ 20 - 27 zákona o SPOD. Zprostředkování osvojení a pěstounské péče spočívá ve vyhledávání dětí vhodných pro NRP a nalezení vhodných osvojitelů nebo pěstounů pro tyto děti. Zprostředkování osvojení a pěstounské péče v České republice zajišťují krajské úřady a MPSV ČR. Osvojení z České republiky do ciziny nebo dětí z ciziny do České republiky zajišťuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně.

8.1. Evidence dětí vhodných do náhradní rodinné péče a evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny

Krajský úřad vede podle zákona o SPOD pro účely zprostředkování NRP evidenci dětí vhodných do NRP a evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny.

Evidence dětí dle zákona o SPOD obsahuje:

- kopii spisové dokumentace o dítěti vedenou obecním úřadem obce s rozšířenou působností,
- odborné posouzení pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče, je-li ho třeba s ohledem na věk dítěte, stanovisko odborného lékaře, nebo jiné vážné skutečnosti,

- vyjádření dítěte, které má právo se vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se jej dotýkají v oblasti SPO,
- další doklady potřebné pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.

Evidence žadatelů obsahuje:

- kopii spisové dokumentace o žadateli vedenou obecním úřadem obce s rozšířenou působností,
- odborné posouzení pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče u žadatelů,
- další doklady potřebné pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.

Evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu:

Krajský úřad vede pro účely zajištění pěstounské péče pro dítě na přechodnou dobu evidenci osob, které mohou pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat. Do této evidence se zařazují osoby, které na základě odborného posouzení mají předpoklady pro výkon takové péče o dítě, a to zejména z hlediska krátkodobosti takové péče a péče o dítě krátce po jeho narození.

8.2 Odborné posuzování

Nedílnou součástí evidence žadatelů o NRP a evidence dětí vhodných pro NRP je odborné posuzování dle ustanovení § 27 zákona o SPOD.

Odborné posouzení představuje komplexní odborné vyjádření ke každému jednotlivému případu, a je proto důležitým podkladem pro zprostředkování NRP. Podklady pro odborné posouzení jsou získávány jednak na základě osobního jednání odborníků krajských úřadů s posuzovanými osobami, jednak z údajů získaných v rámci spolupráce s obecními úřady obcí s rozšířenou působností, obcemi, zdravotnickými a školskými zařízeními i dalšími odbornými zařízeními, pověřenými osobami a odborníky pro otázky výchovy a péče o dítě.

Povinnost sdělování údajů z evidence a spisové dokumentace mezi orgány SPO v rozsahu nezbytném pro potřeby těchto orgánů upravuje ustanovení § 51 zákona o SPOD. Údaje, které jsou zjišťovány v souvislosti s odborným posuzováním jsou svou povahou a účelem využitelné především orgány zajišťujícími zprostředkování NRP, tj. krajským úřadem, MPSV ČR a Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, zčásti rovněž obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Údaje mohou být v nezbytném rozsahu využity také pro potřeby

soudu v řízení o svěření dítěte do pěstounské péče nebo o osvojení dítěte, ke kterému podává krajský úřad nebo MPSV ČR vyjádření.

Odborné posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče zahrnuje:

- a) posouzení dítěte a žadatele,
- b) zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu,
- c) vyjádření dětí žadatele k přijetí osvojovaného dítěte nebo dítěte svěřovaného do pěstounské péče do rodiny,
- d) posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny,
- e) zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho manžela, druha, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost,
- f) u žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí.

Pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče se posuzuje:

a) u dětí:

- úroveň tělesného a duševního vývoje dítěte, včetně jeho specifických potřeb a nároků,
- vhodnost náhradní rodinné péče a jejích forem.

b) u žadatelů:

- charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, jenž zahrnuje posouzení, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě, dále předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti o osvojení nebo k jeho svěření do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, popřípadě další skutečnosti rozhodné pro osvojení dítěte nebo jeho svěření do pěstounské péče.

Krajský úřad rozhoduje o zařazení žadatele do evidence žadatelů neprodleně po jejich odborném posouzení. V rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence žadatelů krajský úřad stanoví žadateli povinnost hlásit krajskému úřadu všechny změny rozhodné pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče do 15 dnů ode dne jejich vzniku. Krajský úřad je oprávněn kdykoli v době, kdy jsou žadatelé nebo dítě vedeni v evidenci, provést nové

odborné posouzení, pokud je třeba ověřit, zda nedošlo ke změně skutečností rozhodných pro zprostředkování.

Účel odborného posouzení důsledně vychází z hlediska potřeb dítěte, v jehož zájmu je zprostředkování osvojení a pěstounské péče realizováno. Tento zájem dítěte opravňuje orgány SPO k tomu, aby od žadatelů požadovaly určité údaje a ukládaly jim povinnosti uvedené v zákoně a také, aby v odůvodněných případech rozhodly o nezařazení žadatele do evidence.

8.3 Příprava k přijetí dítěte do rodiny

Podle zákona o SPOD krajský úřad zajišťuje přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítětem nebo se svěřením dítěte do pěstounské péče včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu.

Posláním přípravného kurzu je poskytnout budoucím osvojitelům nebo pěstounům potřebný souhrn vědomostí o specifických otázkách náhradní rodinné péče, zprostředkovat reálné informace o situaci a potřebách dětí žijících mimo vlastní rodinu a umožnit náhled na vlastní předpoklady pro přijetí dítěte. Kurz probíhá formou přednášek, skupinových diskusí či výcvikových seminářů. Žadatelé tak mají možnost konfrontovat své představy se zkušenostmi dalších žadatelů, názory odborníků a rodin, které už děti v NRP vychovávají.

Pověřené osoby poskytující sociálně-právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti mohou podle zákona o SPOD převzít zajišťování přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny, kterou jinak zajišťuje krajský úřad.

Krajský úřad Jihočeského kraje má uzavřenou smlouvu se třemi subjekty, které pro něho přípravu zajišťují. Po ukončení přípravy zasílají jednotlivé subjekty závěrečnou zprávu, která **obsahuje:**

- zhodnocení přístupu žadatelů o NRP k přípravě a její náplni,
- získané poznatky o předpokladech žadatelů pro výkon náhradního rodičovství,
- doporučení ohledně charakteristik dítěte pro konkrétní rodinu,
- příp. další podstatné poznatky z přípravy, které by mohly ovlivnit úspěšnost NRP.

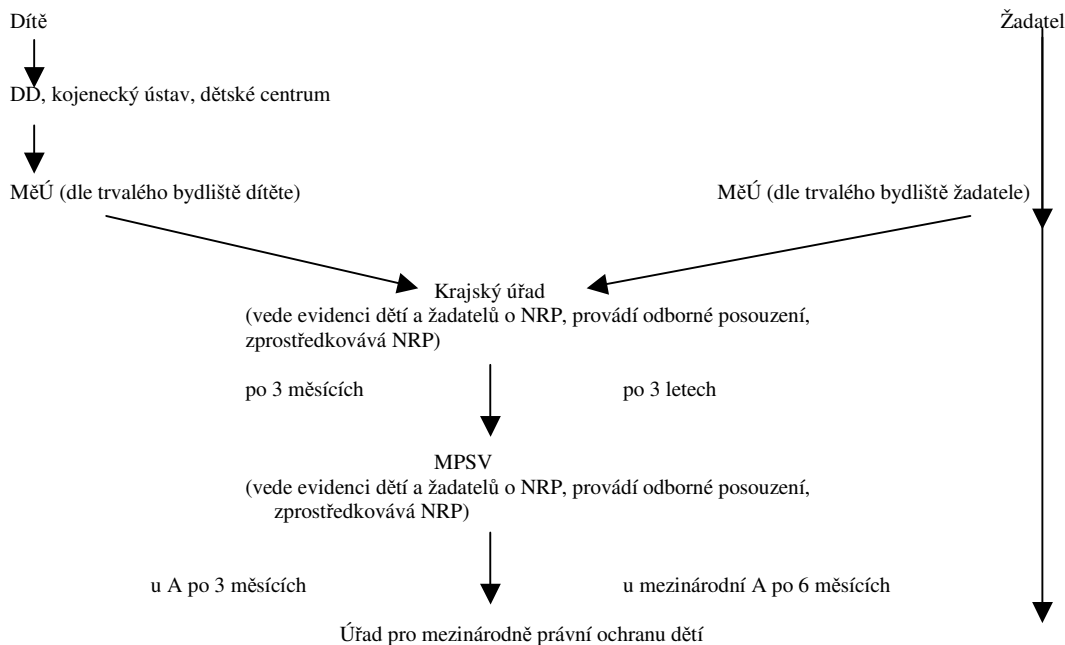
8.4 Poradní sbor

Podle zákona o SPOD hejtman kraje zřizuje pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče jako zvláštní orgán kraje poradní sbor. Poradní sbor doporučuje pro určité dítě vedené v evidenci krajského úřadu vhodné žadatele vedené krajským úřadem nebo ministerstvem v evidenci žadatelů. Poradní sbor tvoří odborníci působící v oblasti sociálně-právní ochrany. Zejména jde o odborníky z oboru pediatrie, psychologie, pedagogiky, zástupce školských, zdravotnických nebo sociálních zařízení pro výkon ústavní výchovy, zaměstnance krajského úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Poradní sbor má nejméně 5 členů a schází se neprodleně poté, co krajský úřad zjistí vhodného žadatele pro určité dítě.

V Jihočeském kraji má poradní sbor pět členů – psychologku a dvě sociální pracovnice z pracoviště pro náhradní rodinnou péči Krajského úřadu Jihočeského kraje, psychologa a dětskou lékařku. Poradního sboru se zúčastňují i pracovníci zařízení, ve kterém je dítě umístěno.

Vlastní zprostředkování NRP

Zprostředkování NRP

9. ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Pěstounská péče vykonávána v zařízeních je zvláštní formou NRP o děti, při níž pěstoun vykonává pěstounskou péči jako své „povolání“. Je určena zvláště pro větší skupiny sourozenců, u nichž je žádoucí výchova ve stejném výchovném prostředí. Podstatným rozdílem mezi pěstounskou péčí individuální a pěstounskou péčí v zařízeních je skladba rodiny daná především větším počtem svěřených dětí, obvykle šest až osm dětí. Jsou to dívky i chlapci, přičemž věkové rozvrstvení odpovídá rodinné situaci, dnes již vzácné rodiny s větším počtem dětí. Svěřeným dětem přináší obohacení počtem osob „blízkých“, které se násobí i vztahem k rodičům a dalším příbuzným pěstounů i k jejich často ženatým a provdaným dětem. Tento poměrně velký kolektiv se však podstatně liší od kolektivu dětí v zařízeních pro výkon ústavní výchovy právě jedinečností vzájemných vztahů mezi dětmi a pěstouny, kteří se stali trvalými „vychovateli“ dětí a jen na nich (nikoli jen na právní úpravě) bude záležet, jaké citové vazby se mezi nimi vytvoří. Výběr pěstounů pro výkon pěstounské péče je proto zvláště náročný, stejně jako je náročné stát se dobrým rodičem – matkou a otcem většinu počtu dětí.

9.1 Právní úprava

- § 39, odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (zákona o SPOD).

Obce a kraje mohou zřizovat zařízení sociálně-právní ochrany a to:

- a) zařízení odborného poradenství pro péči o děti,
- b) zařízení sociálně výchovné činnosti,
- c) zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,
- d) výchovně rekreační tábory pro děti,
- e) zařízení pro výkon pěstounské péče.

- § 48 odst. 2, písm. c) zákona o SPOD.

Pověřené osoby poskytující sociálně-právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti mohou zřizovat zařízení sociálně-právní ochrany

- §§ 44 – 47 zákona o SPOD.

9.2 Požadavky na činnost a provoz zařízení

- zařízení se zpravidla zřizuje v samostatném objektu nebo v prostorách, které zřizovatel vybaví jako byt pro rodinu s větším počtem dětí,
- zřizovatel zařízení uzavírá s pěstounem písemnou dohodu o výkonu pěstounské péče v zařízení, která musí obsahovat:
  - výčet nákladů na domácnost a způsob úhrady jejich poměrné části zřizovatelem,
  - nejnižší a nejvyšší počet dětí, u nichž bude v zařízení pěstounská péče vykonávána s tím, že celkový počet dětí v zařízení nesmí přesáhnout počet 6 dětí,
  - rozsah náhrady jízdních výdajů pěstounovi a jemu svěřenému dítěti,
  - důvody pro vypovězení dohody zřizovatelem (vždy je to nedodržení dohodnutého počtu dětí a zrušení pěstounské péče u všech svěřených dětí),
- výkon pěstounské péče v zařízení začíná dnem uvedeným v dohodě; předchází-li však den určený v dohodě dni, kterým je pěstounům svěřeno první dítě, začíná její výkon nejdříve tímto dnem,
- výkon pěstounské péče v zařízení zaniká na základě písemné dohody smluvních stran nebo písemnou výpovědí dohody jednou ze smluvních stran,
- pověřená osoba může vypovědět dohodu jen z důvodů sjednaných v dohodě. Obecná výpovědní lhůta jsou 3 měsíce.

9.3 Povinnosti zřizovatele zařízení a povinnosti pěstouna v zařízení

Zřizovatel je povinen:

- hradit 9/10 poměrné části nákladů na domácnost za svěřené děti,
- poskytovat pěstounovi odměnu za výkon pěstounské péče a za práce spojené s péčí o svěřené děti,
- hradit náklady spojené s opravami a údržbou objektu zařízení a jeho vybavení, pokud v jednotlivém případě přesahují 100,- Kč,
- umožnit v zařízení pobyt manželu a dítěti pěstouna a na žádost pěstouna také osobě, která byla do nabytí zletilosti v jeho péči,
- poskytnout pěstounovi a svěřeným dětem náhradu jízdních výdajů v dohodnutém rozsahu,

- poskytovat pěstounovi na jeho žádost trvalou nebo dočasnou výpomoc, má-li pěstoun svěřeny 4 nebo více dětí, anebo když alespoň jedno ze svěřených dětí vyžaduje mimořádnou péči,
- dohlížet na dodržování podmínek, které jsou stanoveny pro výkon pěstounské péče v zařízeních zákonem o SPOD nebo dohodou,
- poskytovat pěstounovi součinnost při doplňování odborných znalostí a dovedností.

Pěstoun vykonávající pěstounskou péči v zařízení je povinen:

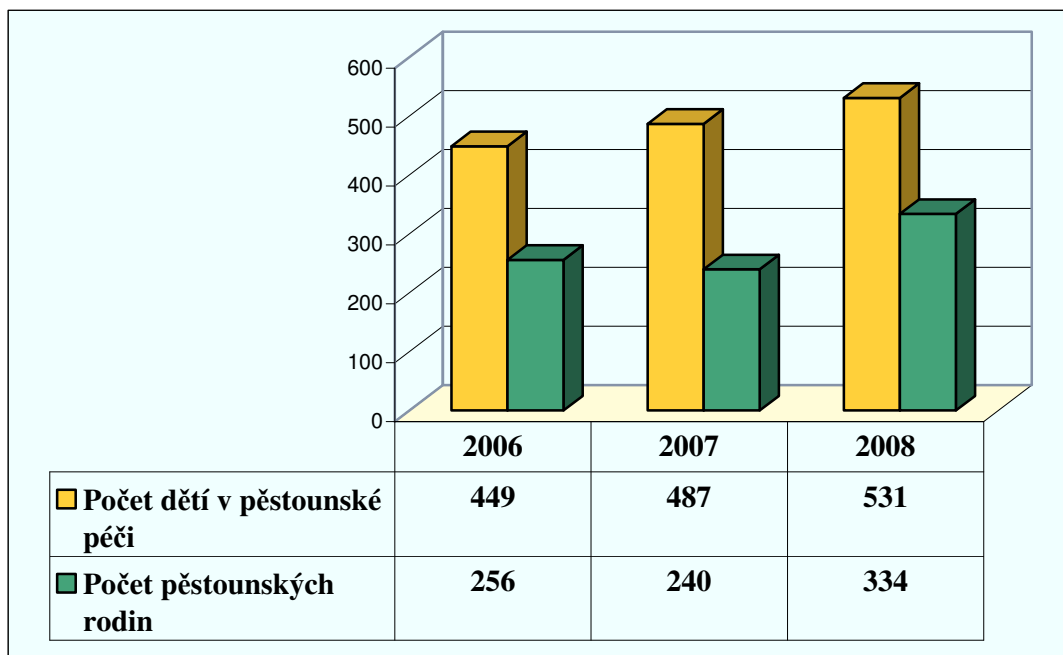
- používat příjmy svěřených dětí pro jejich potřeby a k úhradě 1/10 poměrné části nákladů na domácnost za tyto děti,
- hradit náklady na domácnost, s výjimkou části nákladů, které hradí zřizovatel,
- umožnit zřizovateli zařízení dohlížet na dodržování podmínek, které jsou stanoveny pro výkon pěstounské péče v zařízeních zákonem o SPOD nebo dohodou,
- průběžně doplňovat své odborné znalosti a dovednosti vztahující se k péči o dítě a k výchově dítěte.

9.4 Zařízení pro výkon pěstounské péče v Jihočeském kraji

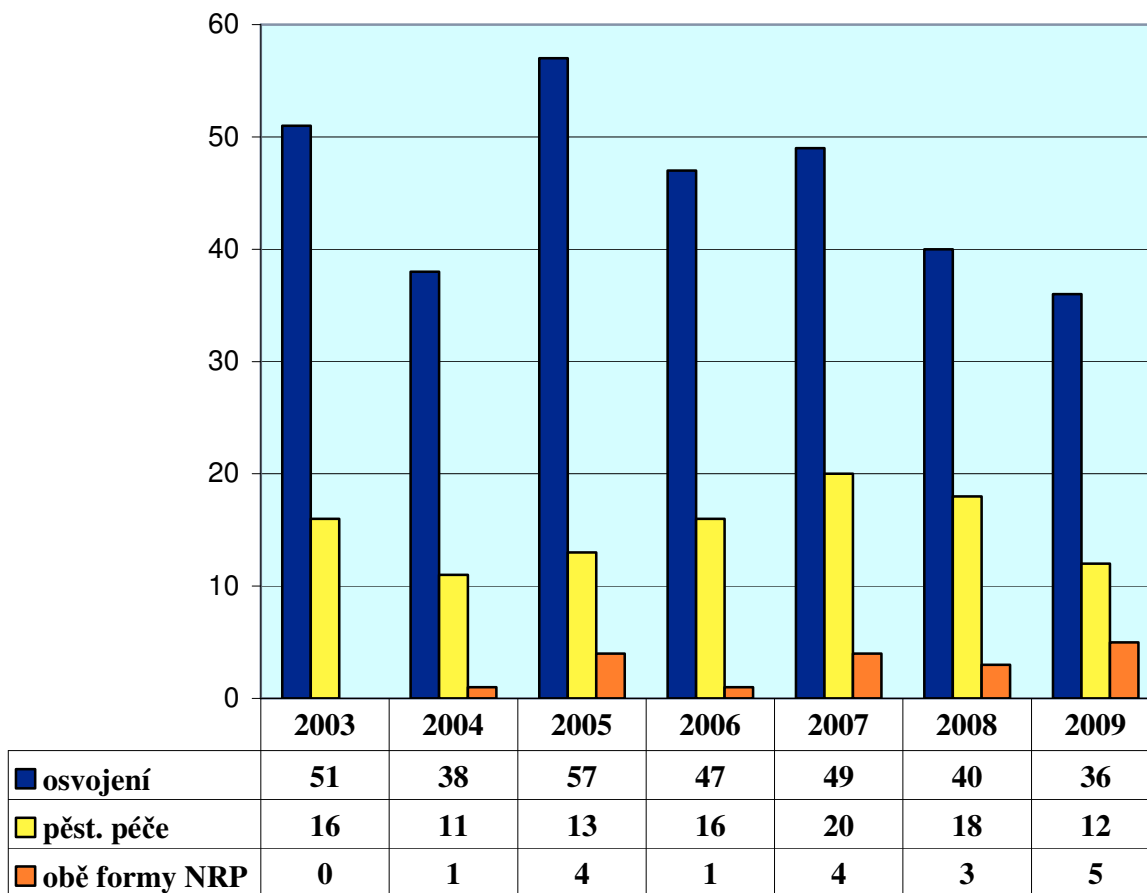
V Jihočeském kraji je v současné době 5 zařízení pro výkon pěstounské péče, kde vyrůstá 28 dětí. V souvislosti s realizací II. fáze reformy veřejné správy k 1. 1. 2003 se Jihočeský kraj stal zřizovatelem těchto zařízení pro výkon pěstounské péče. Podle dohody uzavřené mezi Jihočeským krajem a jednotlivými pěstouny o právech a povinnostech pěstouna a zřizovatele o výkonu pěstounské péče v zařízení pro výkon pěstounské péče, tato zařízení spravuje příspěvková organizace kraje - Centrum sociálních služeb Jindřichův Hradec, která zajišťuje na základě zřizovací listiny provoz zařízení pro výkon pěstounské péče.

Vzhledem k potřebě umístění sourozeneckých skupin a dětí se zdravotním postižením právě do větších rodin, považujeme za potřebné zřídit nová zařízení a to především z vytypovaných rodin, které mají zkušenosti s individuální pěstounskou péčí.

STATISTICKÉ ÚDAJE ZA JIHOČESKÝ KRAJ NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Počet žádostí o NRP v Jihočeském kraji v letech 2003 - 2009

10. KRIZOVÉ CENTRUM PRO DĚTI A RODINU V JIHOČESKÉM KRAJI

Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji se sídlem v Českých Budějovicích, vzniklo v roce 2003 jako projekt spolupráce Krajského úřadu Jihočeského kraje a Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity s cílem pomoci dětem a rodinám v obtížných situacích. Od 1. 1. 2004 je Krizové centrum nestátní občanské sdružení, které nabízí ambulantní pomoc dětem a jejich rodinám, nacházející se v náročné životní situaci, kterou nedokáží řešit vlastními či společnými silami. Podle zákona o SPOD je Krizové centrum rozhodnutím Krajského úřadu Jihočeského kraje pověřeno výkonem sociálně-právní ochrany dětí.

Prostřednictvím Krizového centra je řešena rozvodová problematika především spory o dítě, špatná komunikace mezi otcem a matkou po rozvodu, setkávání jednoho rodiče s dítětem v prostorách centra. Jedinečnost zařízení spočívá zejména v možnosti realizace soudně nařízených styků (tzv. podporovaná setkávání), kdy rodič, který má dítě svěřeno do své péče brání druhému rodiči stýkat se se svým dítětem. Odborní pracovníci centra nejprve pracují s dětmi (dítětem), když účelem je, aby se adaptovaly na prostředí, v němž se budou s rodičem setkávat, aby se seznámily s odborným pracovníkem, který bude přítomen u prvních setkání rodiče s dětmi. Tato přípravná fáze i následný styk rodiče s dětmi se odehrává v diagnosticko-terapeutické místnosti, která představuje pro děti neutrální, bezpečné a příjemné prostředí. Podporovaná setkávání je možné realizovat s dítětem ve věku 3 – 12 let a centrum nabízí maximálně 8 setkání na 1 hodinu, většinou v intervalu 1x za 14 dní. Součástí podporovaných setkávání je konzultace s rodiči po polovině a na konci všech setkání. Při realizaci setkávání jsou obvykle přítomni dva pracovníci – jeden přímo v místnosti - herně, druhý za jednocestným zrcadlem.

A to je další výjimečnost tohoto centra, neboť pro zmapování rodinných vztahů je nepostradatelnou diagnostickou metodou pozorování interakcí mezi jednotlivými členy rodiny – a to jak přímo v diagnosticko-terapeutické místnosti, tak právě za polopropustným (jednocestným) zrcadlem. Tohoto zrcadla se také využívá při podezření na syndrom CAN – týraní, zanedbávání a zneužívání dítěte. Takové vyšetření se v centru odehrává v prostředí, které není pro dítě stresující. Vyšetřování vede zkušený psycholog a celý diagnostický proces je zaznamenán na digitální videokameru. Poté může být využit jako důkazní materiál. V místnosti za zrcadlem mohou být přítomni zaangażovaní odborníci (policie, státní zástupce... maximálně 10 osob). Předchází se tak zbytečné viktimizaci obětí. Využívání této

místnosti a audiovizuálního záznamu vychází ze základních etických aspektů práce s touto specifickou metodou pozorování.

Dalšími oblastmi, kterým se v centru věnují, je i špatná komunikace v rodině – mezi rodiči, mezigenerační (rodiče x děti, rodiče x prarodiče ...), výchovné problémy dětí, záškoláctví, úmrtí v rodině a v neposlední řadě problém domácího násilí, který v současné době nabývá na intenzitě.

Krizové centrum také realizuje preventivní aktivity pro základní a střední školy. Jedná se o velmi důležitou primární prevenci, která je zaměřena na podporu zdravého životního stylu a na podporu kolektivu a vztahů mezi žáky ve třídě.

Krizové centrum je odborným, interdisciplinárním pracovištěm zaměřeným na komplexní integrovanou a systematickou pomoc a péči o děti a jejich rodiny ve zvlášť obtížných situacích. Při své detekční, diagnostické, terapeutické a preventivní činnosti využívá všech současných poznatků a zkušeností ve snaze vypracovat efektivní a potřebám dětí odpovídající systém péče a zavést jej do široké praxe. Tím chce v souladu s Úmluvou o právech dítěte prosadit moderní principy ochrany, zájmu a prospěchu i těch nejvážněji ohrožených dětí. Pro svoji jedinečnost využívají služeb Krizového centra rodiny s dětmi z celého Jihočeského kraje. Své služby poskytuje bezplatně.

Jihočeský kraj pokládá poskytované služby uvedeným poskytovatelem ve svém komplexním přístupu za nezbytné a jedinečné, mající charakter veřejného zájmu, jejichž finanční podpora ze strany Jihočeského kraje je nutná, aby služby mohly být vůbec poskytovány.

Stručná statistika uživatelů služeb za rok 2008

Tab. 1 Bydliště uživatelů

	Počet	Procenta
České Budějovice	139	46,5
Jihočeský kraj	153	51,2
Jiný kraj	7	2,3
Celkem	299	100,0

Tab. 2 Věk uživatelů

	Počet	Procenta
0-5 let	18	6,0
6-10 let	28	9,4
11-15 let	29	9,7
16-20 let	31	10,4
21-25 let	11	3,7
26-30 let	50	16,7
31-35 let	59	19,7
36-40 let	38	12,7
41-45 let	18	6,0
46 a výše	17	5,7
Celkem	299	100,0

Tab. 3 Problematika

	Počet	Procenta
Probíhající rozvod	22	7,4
Změna péče po rozvodu	72	24,1
Partnerské problémy	21	7,0
Psychosomatické problémy	2	0,7
Emoční poruchy	27	9,0
Školní problémy	17	5,7
Jiné	32	10,7
Výchovné problémy	62	20,7
Domácí násilí	7	2,3
Konflikty v rodině	35	11,7
Problémy v dospívání	2	0,7
Celkem	299	100,0

Zdroj: Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji

11. DĚTSKÉ CENTRUM JIHOČESKÉHO KRAJE

Při vzniku Dětského centra Jihočeského kraje se vycházelo z § 20 odst. 1 zákona č. 242/1991 Sb., o soustavě zdravotnických zařízení zřizovaných okresními úřady a obcemi, kdy kojenecké ústavy poskytují ústavní a výchovnou péči dětem, jejichž vývoj je ohrožen nevhodným domácím prostředím, a to zpravidla do jednoho roku. Vzhledem k tomu, že v Jihočeském kraji nebyl žádný kojenecký domov a děti musely být umístovány mimo Jihočeský kraj (zejména v Plzeňském kraji a kraji Vysočina), vznikla potřeba zřídit v Jihočeském kraji kojenecký ústav. Jednání na ústředních orgánech o zřízení kojeneckého ústavu v Jihočeském kraji nebyla úspěšná s tím, že potřebná kapacita kojeneckých ústavů na území České republiky v té době byla dostačující. Z tohoto důvodu a s odvoláním na § 20 odst. 3 zákona č. 242/1991 Sb., kterým se kojenecký ústav a dětský domov podle místních podmínek spojují ve společné zařízení a nové kojenecké ústavy se nezřizují, bylo doporučeno řešit situaci zřízením Dětského centra, jehož součástí budou i pobytové možnosti pro děti kojeneckého věku, a bude tak zároveň zaručena návaznost v poskytování sociálně-právní ochrany dětem od narození do 3 let věku. V „Koncepti sociálně-právní ochrany dětí na území Jihočeského kraje“, která byla schválena Usnesením Zastupitelstva kraje č. 89/2003, jsou v podmínkách pro uplatňování sociálně-právní ochrany dětí ve SWOT analýze popsány i slabé stránky, mezi které patřila právě absence kojeneckého ústavu a dětského domova (pobytového programu pro děti 0 – 3 roky) v Jihočeském kraji.

Dětské centrum Jihočeského kraje, o.p.s., se sídlem ve Strakoniciích je od svého vzniku (koncem roku 2005) zcela výjimečným zařízením z hlediska poskytování služeb a cílových skupin, pro které jsou tyto služby určeny. Jedná se o mimořádné multifunkční zařízení nejen pro děti, ale i jejich rodiny nacházející se v tíživé sociální situaci. Je určeno především uživatelům Jihočeského kraje, neboť poskytované služby svým charakterem a skladbou mají z hlediska pomoci nezastupitelnou roli v působnosti celého regionu.

Dětské centrum funguje podle zákona o SPOD jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a rozhodnutím Krajského úřadu Jihočeského kraje má od roku 2006 pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Hlavní náplní činnosti je komplexní péče poskytovaná dětem do 6 let (po domluvě i věkově starším, a zejména sourozeneckým skupinám, tak aby nemusely být děti rozděleny z důvodu věku do kojeneckého ústavu a dětského domova, což je další jedinečnost tohoto zařízení). Komplexní péčí se rozumí péče zdravotní, zdravotně-sociální, sociální, rehabilitační, psychologická a výchovná.

V současné době je kapacita zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nastavena dle vyhlášky č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory, pro 20 dětí. Tato kapacita je v průběhu roku pouze s malými odchylkami plně využita. Výhodou budovy, ve které se Dětské centrum nachází, jsou další prostory, které by bylo možno, v rámci potřeby rozšíření služeb okamžité pomoci, případně využít.

O děti pečují odborný multiprofesní personál, který se jim snaží co nejvíce přiblížit život v rodině. Výhodou tohoto pracovního týmu je v případě potřeby vzájemná spolupráce mezi jednotlivými středisky. Pracovníci poskytují dětem péči s ohledem na jejich věk, předpoklady, sociokulturní a další potřeby, které směřují k jejich maximálnímu rozvoji, k zajištění vývoje a ochrany. Zájem dítěte je vždy na prvním místě. V souvislosti se zájmy dítěte se daří díky spolupráci Krajského úřadu Jihočeského kraje - pracovištěm náhradní rodinné péče v Českých Budějovicích a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností - orgánů sociálně právní ochrany dětí v celém Jihočeském kraji rychle připravovat podklady pro umístění dětí do vlastních či náhradních rodin.

Dětské centrum zajišťuje zdravotní péči dětským lékařem a dětským neurologem a díky lokalitě, ve které se zařízení nachází (areál Nemocnice Strakonice, a.s.), lze této péči využívat dle individuálních potřeb dítěte. Z hlediska potřeby dalších specifických vyšetření na odborných pracovištích jsou zaměstnanci strakonické nemocnice vždy ochotni s Dětským centrem spolupracovat.

Další specifickou službou, která je z hlediska cílové skupiny zcela výjimečnou, je poskytování sociálních služeb svým uživatelům prostřednictvím sociální rehabilitace určené pro matky či rodinné příslušníky, kteří potřebují pomoci s osvojením si dovedností spojených s péčí o dítě a rodinu. Cílem poskytovaných služeb je u uživatele dosáhnout jeho samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti. Dětské centrum vzájemně spolupracuje s dalšími odborníky, díky kterým se cílová skupina uživatelů sociální rehabilitace neustále rozšiřuje. Díky spolupráci s těmito odborníky lze každého žadatele o službu individuálně hodnotit a popřípadě přijmout.

Další cílovou skupinou uživatelů, kteří mohou krátkodobě využít možnosti služeb sociální rehabilitace jsou žadatelé o osvojení, kteří byli vybráni Krajským úřadem Jihočeského kraje jako budoucí osvojitelé. Ti mohou (např. vzhledem k věku dítěte, které má být osvojeno, anebo i z jiného důvodu např. komplikované dopravy do zařízení) této služby využívat. Mohou zde s dítětem trávit intenzivněji veškerý čas včetně denního a nočního režimu. I toto je jedna z možností poskytovaných služeb.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je pro Jihočeský kraj jedinečným zařízením, a proto je jeho činnost veřejným zájmem kraje.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – statistické údaje

K důvodům umístění dítěte do zařízení vedou zejména následky nedostatečné péče, závažná sociální nebo krizová situace v rodině, nezajištěná péče či odmítnutí dítěte matkou.

Do zařízení bylo přijato:

Rok 2007

Věk nejmladšího přijatého dítěte byl **5 dnů**, nejstaršímu dítěti bylo v době přijetí **12 let**.

Děti byly ze zařízení umístěny do náhradní rodinné péče (23,3 %), zpět do biologické rodiny (34,9 %), do jiného zařízení (30,2 %) a neumístěno - dosud v zařízení (11,6 %).

Rok 2008

Věk nejmladšího přijatého dítěte byl **4 dny**, nejstaršímu dítěti bylo v době přijetí **15 let**.

Děti byly ze zařízení umístěny do náhradní rodinné péče (50 %), zpět do biologické rodiny (18,6 %), do jiného zařízení (15,7 %) a neumístěno - dosud v zařízení (15,7 %).

Rok 2009

Věk nejmladšího přijatého dítěte byl **4 dny**, nejstaršímu dítěti bylo v době přijetí **8 let**.

Děti byly ze zařízení umístěny do náhradní rodinné péče (38,8 %), zpět do biologické rodiny (22,6 %), do jiného zařízení (3,2 %) a neumístěno - dosud v zařízení (35,4 %).

Rok	Přijato dětí	Průměrný věk	Průměrná doba pobytu
2006	31	9 měsíců	k 31.12.2006 => 100 dní
2007	43	2 roky	k 31.12.2007 => 90 dní
2008	38	1,3 roky	k 31.12.2008 => 94 dní
2009	31	9, 2 měsíců	k 31.12.2009 => 194 dní

V rámci pomoci rodině při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě poskytl zařízení:

Rok	Přechodný pobyt spojený se zácvkem v péči o kojence a předporodní péči
2006	6 dospělých osob
2007	9 dospělých osob
2008	8 dospělých osob
2009	8 dospělých osob

Zdroj: Dětské centrum Jihočeského kraje Strakonice

12. SOCIÁLNÍ PREVENCE

Obecnou definici sociální prevence lze chápat jako komplexní a ucelený proces omezování negativních protispolečenských jevů a odstraňování příčin a podmínek těchto jevů.

Sociální prevenci můžeme rozdělit na několik částí:

- výchovná a poradenská činnost u nezletilých a mladistvých s výchovnými problémy a trestnou činností,
- poradenská činnost v oblasti alkoholových i nealkoholových závislostí,
- péče o společensky nepřizpůsobivé občany propuštěné z výkonu trestu,
- peněžité a věcné dávky občanům společensky nepřizpůsobivým,
- podněty k uplatnění výchovných opatření u nezletilých.

Sociální prevenci, jak vyplývá ze zákona o SPOD a předpisů souvisejících, zajišťují v současné době především obce a obecní úřady obcí s rozšířenou působností prostřednictvím svých oddělení SPOD. Zaměstnanci oddělení - kurátoři pro mládež, plní úkoly dané ustanoveními §§ 31 až 34 zákona o SPOD. Oddělení sociálně-právní ochrany dětí tedy zajišťují výkon SPO, kterým se rozumí zejména ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Specificky je tato činnost zaměřena na ty nezletilé děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestní čin nebo, jde-li o děti mladší 15 let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití. Dále je tato činnost zaměřena i na děti, které se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte. Jde tedy zejména o děti s výchovnými problémy.

Jak již bylo v úvodu zmíněno, velkou změnu přinesl zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který výrazně změnil a doplnil dosavadní českou právní úpravu postihů mládeže a řízení ve věcech mladistvých. Zabývá se i postihem delikventních projevů dětí. Tento zákon uvádí jednak obecné principy soudnictví nad mládeží, dále základní zásady trestního práva hmotného vztahující se k trestní odpovědnosti a ukládání sankcí mladistvým, a nakonec také základní zásady trestního řízení ve věcech mladistvých. Zákon zavádí nový pojem trestního řízení -

tzv. soud mládeže, který je věcně příslušný jednak k výkonu trestního soudnictví ve věcech mládeže a jednak k posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let.

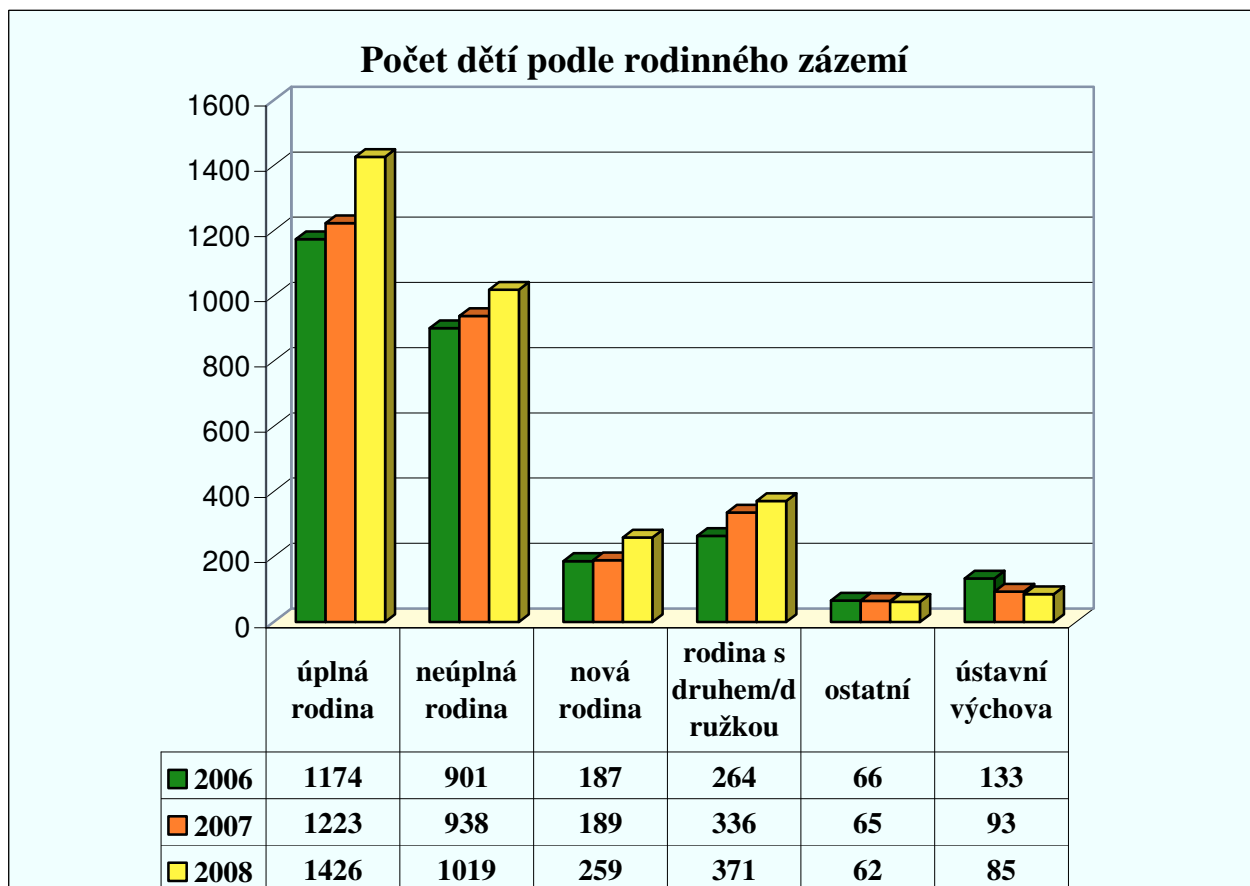
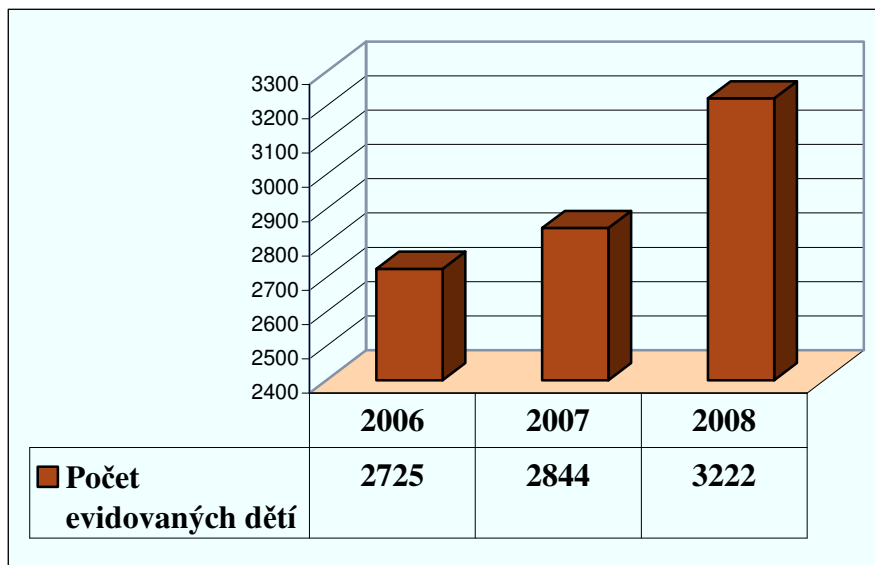
Z komentáře zákona o SPOD vyplývá, že péče o děti vyžadující zvláštní pozornost spočívá především v sociálně preventivních a výchovných aktivitách a v aplikaci metod sociální práce. Tyto aktivity je třeba využívat jak v sociální práci s rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, tak i v sociální práci s dětmi. Při plnění náročných úkolů, které ukládá zákon, je třeba volit nejen vhodné a tedy i účinné prostředky, ale osobně působit na děti a jejich rodiče či jiné osoby odpovědné za jejich výchovu.

Problémy dětí začínají v některých případech již v mladším školním věku. Kvantita i kvalita problémového chování se prudce mění s přechodem na 2. stupeň základní školy. Závažnost jednotlivých kázeňských přestupků vzrůstá za situace, kdy se problémy u jednotlivých žáků kumulují. Podstatnou složkou v prevenci sociálně-patologických jevů je fakt, čím byla nastartována delikventní kariéra jedince a na jaké z těchto jevů klást velký důraz. Z průzkumů vyplývá, že tzv. startovacími delikty jsou dle očekávání zejména záškoláctví (které je startovacím deliktem zvláště u dívek) a krádeže, kterými svoji delikventní kariéru začínali spíše chlapci. Nejvíce je prvních přestupků projednáváno ve věku puberty mezi 12. a 15. rokem, ovšem počet dětí mladších 11 let rovněž není zanedbatelný (cca 40%). Se záškoláctvím jdou ruku v ruce další jevy, které ve svém důsledku dítě handicapují, jako je slabší prospěch, konflikty s učiteli a s tím související kázeňské problémy. Proto Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy doporučilo využívat v souladu § 12 odst. 1 zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, jednotný postup při uvolňování a omlouvání žáků základních a středních škol z vyučování a při prevenci a postihu záškoláctví v základních a středních školách. Z tohoto metodického pokynu vyplývá, jak důležitá je vzájemná a především včasná spolupráce školy, orgánů SPOD, rodičů a samotného dítěte. Záškoláctví je jev, který na sebe nabaluje řadu dalších problémů, proto je také jedním z důvodů, a to tím nejzásadnějším, umístění dítěte do Dětského diagnostického ústavu. Lepší spolupráci školy a sociálně-právní ochrany dětí by se tomuto trendu jistě dalo zamezit a rozkrýt tak celou škálu problémů, které k záškoláctví vedly a také předcházet komplikacím, které na záškoláctví mohou navazovat, např. trestná činnost mládeže, krádeže, problémy s alkoholem, drogami a jinými návykovými látkami.

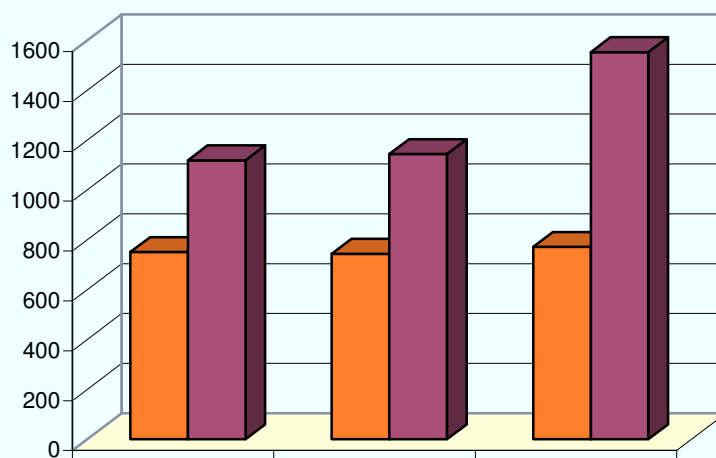
I když je negativním stránkám, které se podílejí na závadovém chování dětí a mládeže, věnována pozornost, ukazuje se jako nedostatek slabá koordinace plnění úloh jednotlivými orgány a organizacemi. To má za následek, že na řešení problémů se často plýtvá materiálními prostředky, energií, pracovním úsilím a časem pracovníků, přitom zde chybí

právě komplexnost a proto konečný efekt je poměrně malý. K určitým změnám však začíná docházet a to v důsledku Vládou ČR schválenou „Strategií prevence kriminality na období 2008 – 2011“, na kterou navazují Krajské koncepce prevence kriminality na období 2009 – 2011, které jsou základním dokumentem rozvoje prevence kriminality na území kraje. Jihočeský kraj přistoupil do systému prevence kriminality Usnesením Zastupitelstva č. 12/2008/ZK ze dne 29. 1. 2008. Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2009 - 2011 byla schválena Usnesením Zastupitelstva č. 29/2008/ZK-2 .

STATISTICKÉ ÚDAJE ZA JIHOČESKÝ KRAJ KURÁTOŘI PRO MLÁDEŽ

Počet dětí podle typu řešených případů

 trestná činnost	751	744	772
 výchovné problémy	1119	1144	1553

13. SOUHRN KRÁTKODOBÝCH KONCEPČNÍCH ZÁMĚRŮ SPOD

Pro zajištění SPOD je nezbytně nutné:

- Zajištění funkční spolupráce s dalšími kraji v rámci České republiky s MPSV ČR na úseku sociálně-právní ochrany dětí.
Působnost: přenesená i samostatná.
Termín: průběžně.
- Podpora novelizace legislativního rámce vztahujícího se k SPOD.
Působnost: přenesená i samostatná.
Termín: průběžně.
- Spolupráce a podpora nestátních subjektů vykonávajících SPOD na základě pověření.
Působnost: přenesená i samostatná.
Termín: průběžně.
- Zajistit dostatek finančních prostředků pro podporu pěstounských rodin, jak vyplývá z ustanovení § 11 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (setkávání rodin s dětmi v pěstounské péči, zřizování zařízení pro výkon pěstounské péče apod.).
Působnost: samostatná i přenesená.
Termín: v rámci projednávání rozpočtu JČK na dané období.

- V oblasti NRP zajistit a pořádat další akce pro pěstounské rodiny nad rámec zákona a to zejména: besedy s rodiči-pěstouny a zájemci o pěstounskou péči, relaxační víkendové pobyty pro matky-pěstounky, kulturní akce se sponzorským vstupným, pravidelné Dny otevřených dveří určené i osvojitelským rodinám a všem zájemcům o NRP.

Působnost: přenesená.

Termín: dle plánu jednotlivých akcí na příslušný kalendářní rok a v závislosti na možnostech rozpočtu JČK.

- Zvyšovat informovanost veřejnosti o problematice NRP prostřednictvím internetových stránek NRP při krajském úřadu a Dnů otevřených dveří.

Působnost: přenesená.

Termín: průběžně.

- V rámci metodického vedení krajem pořádat pro pracovníky orgánu SPOD na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji semináře z oblasti SPOD a NRP za účasti předních odborníků na danou tematiku.

Působnost: přenesená.

Termín: průběžně.

14. FINANCOVÁNÍ SPOD

Při tvorbě rozpočtu vyčlenit odpovídající finanční prostředky s přihlédnutím k aktuálním možnostem rozpočtu JČK na dané období

Působnost: samostatná i přenesená.

Termín: v rámci projednávání rozpočtu JČK na dané období.

15. PŘÍLOHY

1. Komise Krajského úřadu Jihočeského kraje pro vydávání pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí fyzickým a právníckým osobám.
2. Poradní sbor pro náhradní rodinnou péči při Odboru sociálních věcí a zdravotnictví Krajského úřadu Jihočeského kraje.
3. Abecední seznam pověřených osob k výkonu SPOD v Jihočeském kraji k 31.12. 2009.
4. Seznam zařízení sociálně-právní ochrany v Jihočeském kraji k 31. 12. 2009.